

Septimus

scz qdtem esse in nūc. Ad hoc dōm est. qd nec motus in genero nec in spē causat tempus. sed potius vnuis qdaz motus mobilis pmi scz. et ideo puartio hoc motu aut illo nō puart. qd pūmus est qui semp est. et ideo tempus puarti non p. Supponbat etiā falsum. qm̄ supponebat qd id qd feratur in ipso nūc est in qualibet parte spaci. qd sic motus nō esset seimus. hoc aut incōueniens est dicere. ergo illud ex quo sequitur.

Secundum dubium est.

An mobile in aliquo motu maneat p aliqd temp⁹ in eodem loco aut in eadem dispōne. Et videt qd sic. qm̄ in toto motu mobile hz vnam formā. qd manet in motu per aliqd tempus in aliqua dispōne. Solo. qd non. qm̄ ilz lucid. qd est p aliqd tempus in eodem loco aut in eadē dispozitione habet se eodem mō fm̄ pūus p posteri⁹. illud autē qd eodē mō se habet fm̄ pūus p posterius dī quiescere. ergo si aliquo mobile esset p aliqd tempus in eodē loco qdsceret p moueret. qd est impossibile. Et ad obiectū in op̄sum dōm est. qm̄ mobile in motu semp habeat eandē formā subalem. tñ nō est in eadem dispōne fm̄ eandē formā accītalem ad quā fit motus. sed fm̄ illam p̄tinuit in plus p plus fm̄ qd magis accedit ad terminū. Sed dices. esse pōris forme accītalis que acquirit p motum manet cum esse posteriori. ergo mobile in motu manet in eadē dispōne. Ad h dōm est. qd illud ē quodām manet et quodammodo nō. qd illud esse manet fm̄ illud positivum qd importat. scz inceptum de esse. et sic pfectur fm̄ hoc continue. et fm̄ negationem perfectionis quam importat non manet sed abiicitur.

Tertium dubium est

An impartibile p̄tingat moueri. Et videatur qd sic. qd vñitas. pūcta. et multa alia accidentia sunt indivisibilia et tamen mouens motis corporib⁹ in quib⁹ sunt. Confirmatur anima est indivisibilis similiter et intelligentia. tamen vñiquodib⁹ illorum p̄tingit moueri. Minor patz. qd antīma mouetur de ignorantia in scientiam. et contra. Etiam intellectus et intelligentia mouentur de bono in malum. Secundo. quicquid mouetur per accīdens etiam mouetur per se. sed indivisibile per accīdens mouetur ad motū sui subiecti. ergo mouetur per se. Major patz. quoniam omnis motus per accīdens in aliquo subiecto presupponit motum per se. Solutio qd non. vt patz per Arestos elem in textu. Ad obiecta in oppositum. Ad primum dōm est. qd argumentum bene probat qd aliqua impertibilia bene mouentur per accīdens. quia moto subiecto mouentur omnia que in subiecto sunt. non tamen mouentur impertibilia per se. Et ad affirmationem dicendū est. qd duplex est motus. scz spiritualis et corporalis. iam anima et intelligentia bene mouentur motu spirituali qui est enīs perfecti. non tamen mouentur motu corporali qui est actus entis imperfecti. Ad secundū dicendum est. licet omnis motus per accīdens presupponat motum p se. sicut omne accīdens presupponit substantiam. nō tamen presupponit motum per se in illo quod dicitur moueri per se. sed bene presupponit motum per se alicuius alterius. sicut motus p accīs pūcti presupponit motū per se sui subiecti. et nō motus p se ipsius pūcti.

Quartū dubium est

Liber

Quā differenter accīdens dicitur moueri ad motū subiecti et impertibile ad motū partibilis et pars ad motū toti. Solutio. tam differenter. qm̄ accīdens et impertibile mouentur per accīdens tam fm̄ actum qd fm̄ potestiam. quia nullo modo possunt per se moueri. sed p̄s mouetur per accīdens solum fm̄ actum et non fm̄ potentiaz ad motū toti. quia apta nata est per se moueri. scz si dividatur a toto. Et sic non accipit p̄hus impertibile sed p̄mo mō. qd illud dī fm̄ cū impertibile quod nec actu nec potentia est divisibile.

Finis sexti physicoꝝ.

Mne aut̄ quod

mouēt necesse ē ab aliquo moueri. Si quidem igitur in ipso nō hz p̄ncipium motus. manifestuz qd ab altero mouetur aliud em̄ erit mouens. Si autē in seipso accipiatur. a. b. qd moueat fm̄ se. sed nō eo qd eoū que hm̄oi aliquid mouēt. Primum qdem igitur opinari. a. b. a seipso moueri. ppter hoc qd totū mouēt. et a nullo exteriori sile est. sicut si qd ipso. d. e. mouente id qd est. e. z. et ipso moto opinetur. d. e. z. a seipso moueri. ppter id qd nō videt vtrū ab vtrōqz moueat. vtrum. d. e. ab. c. z. aut. e. z. a d. e. moueat.

Postqz determinatū est de cōpositione et divisione cōtinui. Hic p̄hus p̄sequenter in hoc septimo physicoꝝ determinat quomodo in mouentib⁹ et motis nō est procedendum in infinitū. sed qd sit deveniendum in ordine mouentium et mobilium ad p̄mū mouens immobile et p̄mū motum. quorū p̄prietates in octavo hunc veniunt in uestigande. Et dividitur presens liber in duos tractat⁹. In quoꝝ p̄mo facit qd dicunt est. In secundo determinat de p̄paratione motū admūcē. ibi (Dubitabile autē vtrīqz aliquis. Primum tractatus diuitur in quatuor capitula. In quorum p̄mo p̄hus ostendit qd omne qd mouēt mouetur ab alto. In secundo p̄hus ostendit qd in mouentibus et moris non sit processus in infinitū. ibi (Quoniam omne quod mouēt) In tertio ostendit qd omne mouēs est simul cum moto. ibi (Primum autē mouens) et qd etiā in codem capitulo assumit qd alteratio fit fm̄ sensibiles qd literes. ergo in quarto ostendit qd solū est alteratio ad tecū etiam spēm qualitatis. ibi (Quoniam autē que alterant.) Quantum ergo ad p̄mū caplū dī p̄hs. qd omne qd mouēt necesse est ab aliquo motorē moueri. Et hoc p̄bas inductive. et rōne. Inductio sic. omne quod mouēt. aut mouēt ab aliquo extrinseco sibi et distinetō ab ipso. sicut mouentur ipsa que mouētur violentē. Aut habent p̄nū p̄mū et efficiētē causam motus sui in seip̄s. sed illa qd mouentur violentē et nō habent in seip̄s p̄ncipii sui motus manifeste mouentur ab alio motorē sibi extrinseco. qd mouēt ea. Etiam mouentur ab aliquo illa que habet

Physicorum

Arestotelis.

In seipsis causam sui motus. qz accipiatur magnitudo. a. b. que ponat a se ipsa moueri. ita qz motus sit totius ita qz non attribuas roti. ppter partem vna mota que sit totius ilius aliqd. S; tali positioe facta dñm est. qz si aliquid opinatur. a. b. magnitudinem moueri a se ipsa. ppter hoc qz non videt distinctum eius motorē. et tñ videt qz totū mouet qd est. a. b. error illius causal. a quodā simili. sicut si aliquis dicit. d. e. mouet magnitudinem. e. z. ita qz etiā ipsum. d. e. moueat totum. d. e. z. a se ipso moueri. et nō habere aliquem motore. eo qz ipse nesci distingue que pars moueat qz se et que moueat. vtrum scz illa que est. d. e. moueat illam que est. e. z. aut ecouerso. illa que est. e. z. moueat illaz que est. d. e. qz tales hoies quādo nō vident motorē exteriorē nesciunt distingue inter motorem et motū in primis qd totū vident moueri. et ideo ipsi dicū ipm moueri a se ipso. et nō habere motorem. Et ad hoc videndū in exemplo pdicto protrahis. a. b. sic hic videri posset. a. b. que ponit tota nō alicuius partis sed totius motu moueri. protrahat etiā alia linea. d. e. z. sicut hic videri posset. d. e. z. cuius pma psponit esse mouens mota. que est. d. e. z. secunda pars mota tm que est. e. z. tuc em qz. d. e. non est extrinsecū separatum ab. e. z. ignoras qd mouens sit illorum duorum.

Amplius qd a se ipso mouetur nullo modo pausabit cū mouetur. in stando aliquid alterū quod mouetur. Necesse est ergo si aliquid pausat qd mouetur in stando aliquid alterū hoc ab altero moueri. Hoc aut manifesto facto necesse est omne qd mouetur cum diuisibile moueri ab aliquo. Qm̄ em̄ acceptuz est a b qd mouet diuisibile erit. Omne em̄ qd mouetur diuisibile erat. Diuidat igitur a b in c. necesse igit b c qui escēte qescere et a b. Si em̄ non accipiat mouetib. c. igit qescente mouebit vtrqz b a non qz a. Non ergo mouetur p se a b. sed concessum est per se ipsum moueti primum. Manifestuz igit qz b c qescente qescet et a b. et tuc pausabit quod mouetur. sed si aliquid in qescendo aliud stat et pausat moueri. Hoc ab altero mouetur. Manifestū est igitur qz omne qd mouet ab aliquo mouet et nō a se. Diuisibile em̄ est omne qd mouet et parte qescente qescit totum.

Nec p̄hus probat idem rōne. qz nihil mouetur a se ipso per se primo. quia omne quod mouetur a se ipso per se pausat ita qz ipsum est causa sui motus non pausabit sine qescere ad quietē alterius a se. ergo quod qescere ad qtem alterius non mouet a se ipso per se. sed omne qd mouetur qescere sua parte qescente. quoniam si tota magnitudo mouetur. et quelibet ei pars mouetur. et si aliquid p̄s qescere tuc non moueretur tota magnitudo. quia totus motus dependet a motu partium. ergo non mouetur a se ipso p̄. Maior p̄. quia posita causa ponitur effectus. et destruta causa destruit effectus. et ideo si ipm est sibi causa semper mouetur qz dñ est. et non stat per hoc qz stat aliud aliud. et hoc verum est de his que sunt p se causa motus. quia de talibus hie loquitur p̄hs. ergo a destructio ne consequentis et conuersione facta per contrapositionē

si aliquid eorum que mouentur per se pausat motum p hoc qz aliquid alterum a se stat necesse est hoc non moueri a se ipso. Cum autem moueat vel a se vel ab alio. tunc necesse est qz moueat ab alio. Hoc autem sic facto et declarato necesse est qz omne quod mouetur per se moueri ab alio. quia dictum est in sexto huius. qz omne quod mouetur est diuisibile. quoniam em̄ in priori positione acceptū est id quod signatur per a. b. lineam esse. quod mouetur p se et non fini partem aurum accidens. oportet qz ipsum qd signatur. a. b. sit diuisibile. Dividatur ergo in puncto qd signatur per litteram. c. sicut hic videri potest. a. b. c. tuc ei potest. q. b. c. que est pars magnitudinis motu per se qz escēte. necesse est qescere totam magnitudinem. a. b. si em̄ non est necessarium qescere totum parte qescēte Ponatur ergo moueri tota magnitudo. a. b. quando p̄s eius que est. b. c. qescere. ergo b. c. qescēte mouetur tota. a. b. fin p̄ in sexto huius probatum est. qz quando totum mouetur. tunc mouetur quelibet eius pars. ergo a. b. mota quelibet eius pars mouetur. ergo mouetur pars illa que est. b. c. et hoc contra ypotesim. quia positum fuit qz illa qesceret. Sequitur etiam ex illo. qz si. b. c. qescēte mouetur. a. b. qz a. b. non mouetur nisi motu alteri p̄ partis sue que est. a. c. sed quod mouetur motu p̄tis non mouetur per se ipsum. ergo a. b. non mouetur per se ipsum. et hoc est contra ypotesim. quia positum erat qz totum. a. b. mouetur per se ipsum. ergo manifestuz est qz parte que est b. c. qescēte. qescēte tota. a. b. et tuc id qd mouetur p se pausat. Sed supra diceuz est qz si aliquid pausat propter hoc qz aliquid aliud stat et pausat a motu suo. et hoc ab altero mouetur. ergo manifestum est qz id quod per se mouetur ab aliquo motoe mouetur. Eadem autem ratio ē de omnibus. ergo omne quod mouetur ab aliquo moto remouetur. eo qz diuisibile est omne illud quod mouetur per se et parte qescēte qescit totū. qd non fieret si nō ab alio moueretur. quia adhuc moueretur reliqua pars motu totius. Et dicit dñs Albertus qz hec demonstratio optima est in qua multi hac tenus errauerint.

Qm̄ aut omne qd mouet ab aliquo mouet necesse est et qd mouet omne in loco moueri ab altero. Et mouens igitur ab altero qm̄ et ipm mouetur. et iterum hoc ab altero. nō aut in infinitum abilit. sed stabit alicubi et erit aliquid qd primo causa erit motus. Si em̄ nō. sed in infinitum procedit sit a quidem qd ab ipso b mouetur. b. vero ab ipso c. aut ab ipso d. et hoc igitur mo in infinitum ascendet. Qm̄ ergo si mul mouens et ipsum qd mouet manifestum est qm̄ simul mouet et a et b. Lz em̄ mouetur b. Mouebit a. et cū mouetur a. et ipsum c. et cum c ipsum d. Erit igitur simul motus qui ē a et b. et reliquorū vniuersciusqz motus et accipere igitur vnuqz istorū poterimus. Et nāqz si vnu quodqz ab uno quoqz mouetur. nihil minus vnu numero vniuersciusqz motus et non infiniū vltimis. Quoniam quidem qd mouet omne ex quoddā mouetur

Liber

Septimus

Istud est secundum capitulum huius tractatus in quo philosophus ostendit. qd in mouentibz et motis non sit pcessus in infinitum, quia in capitulo precedenti probatum est qd omne quod mouetur, mouetur ab aliquo alio. ergo eriam hoc quod mouetur fm locum qui primus est motu um mouetur etiam ab alio et mouens illud si mouetur mouetur iterum ab alio. et non potest hoc abire in infinitum. sed necessario in aliquo stabit. quod est primum mouens quod nequaquam mouetur. et illud erit primus quod est prima causa motus. Sed si aliquis hoc neget dicendo oppositum huius, scz qd in infinitum abibit. tunc ponatur qd a. si vocatus aliquid quod mouetur ab alio. quod signatur per litteram b. et quia etiam b. mouetur quando mouet a. eo qd sicut dicit aduersarius b. non mouet a. nisi mouet suo ponatur etiam qd b. mouetur ab eo quod vocatur c. et quia etiam c. mouet motu suo. ponatur tunc sequenter qd mouetur ab ipso quod vocatur d. et hoc modo ponatur qd ascendat in infinitum in numero mouentium et motorum. quia igitur simul tempore mouens mouet et motum mouetur. et positum est qd quodlibet mouens mouet motu suo quo et ipsius mouetur. oportet necessario qd quando mouetur qd omnia moueantur. igitur manifestum est qd simul moueatur et a. et b. et quodlibet aliorum. et qd aliter simul non moueret mouens et moueretur motum cum tamen motus nihil aliud sit qd acutus momentis in eo quod mouetur. Cum ergo b. mouetur c. mouetur. et ipsum d. propter eandem causam. ergo simul est tempus motus a. et motus b. et motus vniuersitatis ceterorum.

Ost tamen aduertendum. qd quāvis motus talium qd rūm vnius mouet alium et mouetur ab alto simul sit per tempus non tamen necessario quētes sunt simul vniuersitatis istorum. et si ex his hateretur qd quecūq; sunt mota et mouentia ad se inuicem qd omnis illorum motus simul erit tempore. qd huius non de necessitate quietes eorum simul sunt in tempore. Cum igitur quilibet istorum motuū sit fm si licer simul sit cum alto tempore. sic pōt accipi vnuū quodq; ipsorum fm se. qd vnuūquodq; supradictorum ab altero mouetur etia simul cum ipso. tamen nihil omnus vniuersitatis istorum vnuū est numero motus fm qd in ipso mobili consideratur. et si sic accipiarur vnuū motus numero. non erit infinitus fm vnuū. sed determinatus. quia vnuūquodq; istorum mouetur ex quodā in qdādam. ut patet ex prehabitis. ergo non est infinitus sed finitus. ut sexto huius patuit.

Aut enim numero accidit eundem esse motum aut genere aut specie. Numero quidez igitur dico eūdem motus qui ē ex eodem in idem numero. et in tempore eodem numero sit. ut ex hoc albo quod est vnuū numero in hoc nigrū fm hoc tempus quod est vnuū numero. Si enim fm aliud non adhuc vnuū est numero. sed specie. Genere autem motus vnuū est qui in eodem predicamento substantie vel generis est. Specie autem qui ex eadem specie in idez specie. ut ex albo in nigrum. aut ex bono in malum. Hec autem dicta sunt in prioribus. Accipiat igitur qui est motus ipsius a. et sit in quo ē g. et qui est ipsius b. sit in quo z. et qui est c d in

quo ē t. Et tempus in quo moueatut a sit k. De terminato autem motu ipsius a. determinatū erit et tempus. et non infinitum quod est k. Si in eodem tempore motum est a et b et reliquorū vnuūquodq;. Accidit ergo motum qui est et z i. t. cum sit infinitus in tempore finito moueri quod est r. In quo enim a motum est. et que sunt ipsius consequēter omnia mota sunt infinita. quae in eodez mouetur. Et namq; aut equalis motus erit qui est ipsius a ipsi qd b aut maior. Differt aut nihil penitus enim infinitū motū in finito tpe accidit moueri. hoc aut impossibile est

Nic philosophus pro maiorī declaratione resumit quedam que dicta sunt in quinto huius tractatu secundo capitulo secundo. videlicet de vnitate motus. Et dicit philosophus. qd motus dicitur vnuū qui est ex eodem in idem aut est numero vnuū. aut genere. aut specie. Numero enim vnuū dicitur ille qui est eiusdem mobilis ex eodem in idem numero et in eodem tempore. ut ex hoc albo quod est idem in numero et in idem tempore. et ex hoc nigro quod est idem in numero. et secundum hoc tempus quod est idem numero. qui si secundum aliud tempus fuerit non erit idem numero sed specie. Genere autem motus vnuū est sine mutatio qui est in eodem predicamento substantie aut alterius generis predicamentalis. Specie autem est motus vnuū qui ex eadem specie est in idem specie. ut ex albo in nigrum. aut ex bono in malum. Et hec materia latius paruit quinto huius loco prenominato. Isto autem presupposito accipiat per ypotesim. qd motus ipsius a. vocetur e. et motus ipsius b. vocetur z. et motus eius quod est c. et eius quod est d. vocetur i. et t. Et quia iam habitum est qd motus omnium istorum est simul. sic tempus in quo est motus vnuū ipsorum quod est a. signatum per litteram k. cum autem determinatus id est finitus sit motus ipsius a. secundum numerum et speciem et genus oportet qd tempus eius quod est k. sit terminatum et non infinitum. sed in eodem tempore mouetur a. et d. quod est b. et aliorum vnuūquodq; que infinita dicuntur. et ergo totus motus infinitorum qui signatur per e. z. i. t. erit in tempore finito. quod est k. et hoc ideo sequitur. quoniam iam ante habitum est qd in eodem tempore in quo mouetur a. consequentia ipsum a. omnia infinita mouetur. ergo omnium motus erit in eodem tempore. quia motus eorum aut est equalis aut maior. quia minor esse non potest. quia tantum vel plus est de motu in eo quod mouetur. qd influit ei id quod mouet. et nullo modo minus. Dicit enim plus de motu in ipso. quia adhuc virtus motiva manet in eo quod mouetur quando etiam non mouet id quod mouebat. Et in hoc non est differentia ad presentem intentionem. qd in vitro modo mouentia supponuntur esse infinita. Unde secundum virtutem modum sequitur vnuūuersalit. qd infinitus motus sit et mouetur in tempore finito. sed hoc est impossibile. ut probatum fuit in sexto huius. ergo impossibile videt qd hoc abeat in infinitū qd vnuū moueat semper ab alio.

Sic quidem igitur videtur demonstrari quod est a principio non tamen demonstrat ppter hoc

Physicorum

q nullum inconveniens accidit. Cōtingit em in finito tpe infinitū motum esse. Nō eundem aut sed alterū et alterū multis et infinitis motis qd accidit et in his quenāc. Sed si qd mouetur primo fm locū et corporalem motum ne cesset tangi aut cōtinuū esse mouentī sicut videtur hoc in omnibus cōtingere. Erit em in omnibus vnū ipsum totum aut cōtinuum. Hoc igitē cōtingens accipiatur. et sit magnitudo qdem: aut continuū in quo sunt. a. b. c. d. Huius aut motus est e. z. i. t. Differat autem nihil magnitudinē finitam aut infinitā esse. Similiter enim in finito tpe qd est r. mouebitur aut finita aut infinita. Horū aut fm vtrūq impossibile est.

Hic fm apparentiam viderunt demonstrari intentum scz qd potest esse processus in infinitum in mouētib et motis. nō tamē fm veritatē adhuc demonstratur. qd ve dicit p̄hus non est inconveniens q fiat motus infinitū mobilium fm multitudinem in finito tempore. eo q quodlibet mobile est finitum sed est inconveniens si vnum mobile infinitū moueret se pōe finito. Et ergo demonstratio priori aliquid addēdū est. vt dicit phus scz q omnia ista corpora fm multitudinem infinita contineantur. ita q fiat vnum corpus infinitū. sed hoc est impossibile qm illud quod mouet primū et mouet alia fm locū corporalem moueret et omne quod moueret necesse est tangi. et p cōsequēs necesse est ipsum cōtinuum esse suo mouenti eo q immediatuz existēs ad aliquid ipsum tangit et tacit in mathematicis et physicias ordinatur ad vnum sicut vide in omnibus mouētibus et motis physice. igitur oportet supponere q ex omnibz illis corporibz sicut vnum cōtinuum et per cōsequēs motus infinitus erit in se pōe finito. hoc em est inconveniens. igitur in mouētibus et motis non erit processus in infinitū. Et istud declarat Areto. in terminis trāscendētibz accipiatur q cōtingat vnum fieri corpus ex oībus illis que possum⁹ esse infinita. et sic illa magnitudo sive p̄tinuum infinitum significatum per a. b. c. d. et motus ei⁹ cōgregatus ex oīb motib p̄ticularibz p̄tinuum sit signatus p. e. z. i. t. et nō ē differēt. quo ad propositum nostrum sive sit quelibet magnitudo signata finita sive infinita dūmodo infinita ponit ēē fīti numerū. qd sive numero sive alio modo sit semp compositum est infinitum quod p̄ponit ex infinitis per numerū sive sint infinita fm ultima sive finita et quodcuq isto rūz dicatur scz q in se pōe finito mouebitur infinitum. quod est in cōponentibz fm ultima aut est finitū aut infinitum semp inconveniens vtrūq modo sequitur.

Manifestū igitur quia stabit aliquā et non in infinitum abibit quod semp ab altero. sed erit aliqd quod primū mouebit. Nihil autē differat cōcessō qdam hoc demōstrari. Cōtingēt em cōcessō nullum inconveniens poterit accidere.

Dic phus ostendit q manifestū est ex dictis q in mouētibus et motis non sit processus in infinitū quia stabit aliquando si vnum mouetur ab alio ita q aliquid

Arestotelis.

sive primū mouens. ita q ipsum ab alio nullo moueret. oportet igitur per istam rationem esse aliquid primū quod mouetur a primo mouente. Sed forte aliquis dicat. q demōstratio in texū precedenti formata non valeret. quia non cōcludit simpliciter sed conceps quādā falso hoc est q omnia mouentia et morta continguētur aut continuētur.

Ad hoc responderet phus. qd hoc non impedit nostrā demonstrationē. qd licet hoc sit falsum fm corpora physica in specie et forma accepta. namē est possibile et contingens fm genus mobilis inq̄stū est mobile. Quando autem possibile aut cōtingens supponit licet sit falsum nihil debet sequi impossibile et si sequatur hoc non est ex falso assumptio sed potius ex positione illa qua ponitur abire in infinitū. quia vnum semp mouetur ab alio

Vtrū omne qd mouetur habeat motorē ab eo distinctū ac in mouētibus et motis sit deueniēdū ad mouēs p̄mū

Et videtur primo contra p̄mū qd non. qd anima lā mouentur a seip̄s. igitur aliquid potest moueri a se ipso. et per consequēns non habet motorē ab eo distinctū. Antecedens pater per physiologū in octavo huius distinguitur per hoc motū animalium a moto grauium et leuium. Secundo aqua calefacta per ignē mouetur a caliditate in frigiditatem a seip̄sa. ergo aliqd mobile mouetur a seip̄so et non ab alio. Nec potest dici. qd illa aqua reducatur ad frigiditatem per corpus circundans puta per aerem. qd tale corpus est minus frigidum qd aqua. cum igitur nihil agit ultra sue perfectiōis gradum illud corpus non potest reducere aquam ad frigiditatem. Et similiter graue existens sursum mouet se deorsum. vt dicit Aretoteles octavo huius. Tertio dicit phus quinto physicorū. qd aliquid transmutatur per se primo. Quarto demonstratio physiologiū innititur impossibili. igitur ipsa nihil concludit. qm unū possibile est qd rotū moueat per se primo et tamē pars totius quiescat. Contra secundū arguitur p̄mo qd non sit deueniēdū ad mouēs p̄mū in mouētibus et motis. Nam si in illis esset deueniēdū ad mouēs p̄mū. aut igitur illud esset corporeum aut incorporeum. Non incorporeū. quia de illo in octavo huius consideratur. Non corporeum quia omne mouēs corporeum sive physiologiū moueret. quia mouēntia non mota non sunt amplius physice consideratorū. scz oē quod mouetur ab alio mouetur. vt dicit physiophilus in texū igitur in eis est processus in infinitū. Secundo generationes et corruptiones sunt infinite. ergo in generatis generatis erit processus in infinitū. qm illud qd generalē ab alio generatur et illud aliud ab alio. et sic procedendo in infinitū. Tertio omne bonū est sui diffusuum. sed omne mobile est aliquid bonum: igitur omne mobile debet se diffundere et mouere illud. Pro intellectu istius questionis ponit̄r duo discursus. quodrum maior p̄mū est ista.

Nihil quod quiescit ad quietem alterius a motu suo mouetur a se et p̄ se p̄mo Minor. Omne qd mouet quiescit ad quietem alterius scz sive p̄tis. Cōclusio. Igit̄ impossibile ē aliqd

Liber

Septimus

moueri per se primo a seipso

Maior patet. qd cōuenit alicui per se nō moueret ab eo ad renotionem eius ab alio. **M**inor patet qd omne qd mouetur est diuisibile. vt patuit sexto huic pre aut̄ quiescente rotū nō moueret per se primo. igitur minor etea. **C**onclusio patet ex premissis. Et sic ostendi pōt qm nihil mouet a se p se primo qd quiescit ad quietē alteri⁹ et per hoc qd motus remouet ab aliquo alio a se. oē auct̄ qd mouet quiescit ad quietem alterius scz ad quietē sue p̄tis. igitur nihil mouetur a se p se primo. **M**aior patet qd posita causa ponit effect⁹ et destrueta causa destruit effectus. et ideo si aliquid est sibi causa motus semp mouetur qdū est et nō stat ad statum alterius si sit causa qd se motus de qua hic fit met̄o. **D**icitur aut̄ qd se primo quia nō est incōueniens idē moueria seipso gratia p̄tis sicut animal mouet seipsum. qd diuidit in prem mouēt et motam. et gratia viuus p̄tis mouet et gratia alterius mouet et qdīcīt mouere seipsum. vt patet in octauo. huius modo qd cōuenit roti fm̄ seipsum nō cōuenit ei fm̄ p̄tem qm est alia rō p̄tis et alia ratio rotius et ideo motus qui est rotius et alicuius qd se primo nō cōuenit ei gratia p̄tis cū igitur animal mouet gratia p̄tis nō mouet a seipso per se primo. **Q**uidā tñ magne autoritatis viri sicut galienus arabs et plato dixerūt qd aliquid posset moueria se per se primo. aut si forte haberet motorem qd ille esset vel posset esse aliqua p̄s eius qd mouetur p se. qd plato posuit aiam mūdi moueria seipsa per se primo et alijs oibus p̄bere motum sed istud fatis potest improba ri. quia omne qd mouet est corpus. anima aut̄ nō est corpus. igitur nō potest moueria seipsa per se primo nisi accipiat motus in comuni pur extēndit se tam ad motū corporalem et spiritualem. **A**et galieno placuit qd cor p̄tis aialis mouetur a seipso per se primo. eo qd mouetur a calore naturali eius qui est pars eius et istud dictum galieni est simpliciter falsum et in duobus deceptis est. **P**rimo quidem quia ipse nesciuit distinguere inter hoc quod est moueri per se primo aut gratia p̄tis. quia dabo qd corpus animalis a calore naturali eius moueretur tamen nō mouet a se primo sed ab eius p̄te. **O**ctiam decep̄tus fuit credens aial moueri a calore naturali quia animal nō mouetur a calore naturali eius nisi instrumento solum et ab alia principaliter qui tamē voluit cōtra dicere Aresto. dicenti omne qd mouetur ab alio mouet. **O**ctiam in hoc galienus cōtradixit aristoteli qd dixit qd principium motus in aiali est cor et causa contradictionis est qd vidit qd in quibusdam animalibus corde extracto adhuc mouentur per passum aliquando plus et aliquādo minus. et ideo dixit qd si cor esset principium mot⁹ extracto corde quiescerent omnia que mouent et mouent in aiali. et ideo dixit qd caput et non cor est principium mot⁹ naturalis. qd purabat qd sequeretur qd si aliquorū mouētiū semotus est simul tpe etia⁹ eorum quies cēt si tpe sed hoc non sequitur. qm inuenitur in secundo et tertio motu virtus et vehiculum virtutis quod est spirit⁹ influxus a primo mouente. et hec mouent mouētiū aliquo tempore p̄uo. etiam postq̄ cessat mouere mouēs primū et ideo cū cor ponitur primū mouēs influit musculis spirituz motū cū p̄ture. et musculi influant ipsum corde et corda influit eum membro et remanet virtus motuā cū motu. in musculis et cordis et mēbris aliquid etiam postq̄ extrahit cor. Qd aut̄ galienus adducit p signo

qd virt⁹ motuā nō sit in corde qd extracto corde adhuc mouētiū aliquid quedā animalia est signū incōueribile. **E**tia⁹ narrat qd auerois vīdit arietēz qd ab cōsido capite se p̄ius ambulanit huc et illuc. et ideo etia⁹ caput nō debet p̄poni p̄ principium motus et narrat cōsequenter dñs Al bertus qd quidam de suis sociis caput amputavit p̄uo animali quod vocat cicada cātans in campis et postea fere per spacium dimidium miliarii mouebatur in manu et cantabat ut p̄ius. **D**e istis tñ in libro de animalibus latius est dicendū. **M**aior secundū discursus.

Nullus motus potest fieri infinitus si sibi correspondat finitum tempus. **M**inor Noctamē fieret si nullum primū mouens esset

Conclusio Igitur in motis per se et mouētibus nō est in infinitū processus.

Maior patet. quia tempus et motus debent p̄tio nari in finitate et infinitate. vt patuit sexto huic. **M**inor p̄z. qm si esset processus in infinitū in mouētibus et motus tunc essent infinita mobilia. et tñ quodlibet illorū mobiliū moueref tempore finito. qd motus est inter de terminatos terminos. igitur motus infinitorum mobili um fieret tempore finito. eo qd eodem tempore moueretur oia ista mobilia vt p̄ manifeste si omnia mouētia et mota adiuniciem cōtinuarentur tunc enim erit unum corpus infinitū qm habet infinitas p̄tes et mouebitur sicut prius omnia corpora mouebantur. **E**t sic erit verum qd motus unius corporis infiniti fieret tempore finito qd est impossibile. **P**ro intellectu cōclusionis est sciendi. qd duplicita sunt mouētia mobilia. quedam sunt mouētia mobilia essentialiter subordinata in quib⁹ secū dum mouens non mouet nec aliquid. altū sequens nō si primū mouens moueat et in illis p̄mo mouente agente omnia alia mouent et ipso cessante cessant omnia alia se sequentia quicadmodum est in moru corporū celestium in ter se et in moru elementorum. **A**lia sunt solum subordi nata accidentaliter in quib⁹ non oportet qd agere primo omnia alia agunt nec qd ipso cessante cessent posteriora si cut est in generationib⁹ et corruptionib⁹ qd non oportet qd agente primo omnia alia agant nec qd ipso cessante ces sent posteriora. **E**t ideo dicit conclusio in motis et mouētibus per se. **E**x ista enim distinctione sequitur qd in mouētibus et motis essentialiter subordinatis nō sit processus in infinitū. qm si sic tūc sequeretur qd motus infinitū fieret in tempore finito. sed hoc est inconveniens igitur illud ex quo sequitur. **M**inor patet ex p̄portione motus et temporis. **S**equela patet. qd si sequeretur qd essent infinita mobilia et tamen motus omni talib⁹ erit in finito tempore sicut p̄hs deducit in terminis nō significatiū. bene tamē est p̄cessus in infinitū in mouētibus et motis non essentialiter subordinatis qm in causis per accidentis est. p̄cessus in infinitū secundū metaphysice.

Ad obiecta i opposituz

Contra primum. **A**d primum dicendum est. qd aliquid potest dupliciter moueri. **U**no modo per se p̄mo quādo scz mouet sūm quālibet ei p̄te. **S**ecundo mō p accēs et h̄ dupl. vno d̄r aliquid moueri p accēs. qd mouet p̄re p accēs sic qd nūcē mouet p se cui⁹ modi sunt accētia. **A**lio sūm p̄te et ille motus dicit per accidentis per cōpās

Physitorum.

ratōem ad motū qui sit in aliquo per se p̄mo q̄uis nō fit per accidens si capere per accidēs, p̄t opponit ei qđ est per se accepto in cōmuni, p̄t extēndit se tam ad motū p̄ se p̄mo q̄ ad p̄ se scđo, et hoc modo risibile que-
niens homini per se p̄mo dicitur quenire aīali per accidēs qđ per alterū. Et sūlīcī sorti accipiendo accidēs in cōi p̄ om̄ illo qđ oponit ei qđ est per se p̄mo, licet nō di-
ceretur qđ accidēs accipiendo accidēs, p̄t opponit ip̄i p̄ se in cōmuni accepto, et hoc modo eriam motus conuenientis mobilis per se p̄mo dicitur quenire p̄t eius per accidēs. Et sic aīali bñ mouentur a se p̄s s̄z nō p̄ se p̄mo, sed per se secūdo qđ aīal habet ī se duas p̄tes s̄z prem p̄ se mouentem et p̄te per se motū et si totū aīal mouet nō qđ
den rōne totius sed rōne pris mouētis que est aīa, et to-
tum moueret nō p̄ se p̄mo sed ratōne pris s̄z mobilis
s̄z rōne corporis. Et sūlīcī dicitur de celo qđ mouet seipsum
gratia pris, qđ vbi est intelligentia qđ est pars mouens et
corpus celi pars mota, qđ caput celi pro aggregato ex
illis duobus. Ad secūdū dōm est, qđ aqua caletacta re-
ducit seipsum a caliditatem ad frigiditatem quam haberet
in habitu et etiam remotio corporis calidi est causa p̄ ac-
cidēs illius motus sicut ablenita naute est causa peri-
clitacōis nauis. Nec oportet dicere qđ reducatur a corpe
circūdāte ad frigiditatem qđ quis tamen illud corpus cir-
cundans qđq̄ coadiuuet per accidēs. Et graue manet
sursum p̄ hoc qđ detinetur sursum corrā naturam p̄tia-
si qđ detinet remouēt, tūc remouēt phibēs descensūs
lapidis deorsūs. Ad tertū dōm est qđ aliqdpenetrās
bene transmutat per se p̄mo, quia est aliquid totū cui
formaliter conuenit motus et hoc est moueri per se p̄mo
sed nō mouet a seipso per se p̄mo hoc est qđ est cau-
sa effectiva motus, s̄z tūc ipm totū mouet et mouetur ra-
tione alterī et alterī pris. Ad qđ dōm est, qđ demo-
stratio phi est conditionalis et igitur potest esse vera utra
qđ pte et nō falsa sicut patet in ista, si asinus volaret asin-
nus haberet pennas, et sic in p̄posito dicit p̄hs si aliqđ p̄s
mouentis seipm quelcat tunc totum nō mouet a se p̄mo
et sic vult p̄hs hic qđ motus totius dependet a mo-
tu p̄tū, quia ad quietem primum sequit̄ quies totius i ve-
ra conditionali. Et ad illud qđ arguit p̄tra secūdū. Ad
p̄tū dōm est, qđ oē mouens physicū mouetur, nec ta-
men sequitur qđ in mouentib⁹ et motis physicis p̄cedat
in infinitum, quia datur vñū p̄tū mouens mobile qđ
licet nō moueat a se per se p̄mo tūc mouetur a se p̄ alte-
rum et illud est celum sed p̄tū mouens simpliciter nō
mouet nec a se nec ab alione p̄ se nec per accidēs et illud ī
physice p̄siderationis in ordine ad motum. Ad secū-
dū dōm est qđ generations et corruptōes nō sunt in
finite nisi per successionam plurim indiuiduōn et ideo
in eis est bene infinitas fīm potentiam successionis et nō
fīm actum. Octiam vēdictum est qđ in mouentib⁹ et mo-
tis essentialiter subordinatis non sit processus ī infinitū
vīcīs tamen in non subordinatis. Et dicitur notanter
essentialiter qđ in accidentaliter subordinatis bene cōtin-
git procedere ī infinitum iam generans et genitū sunt
subordinata accidentaliter. Unde illa dicunt essentialiter
subordinata qđ sic se habent qđ scđm dependet a primo in
fieri ī facto esse et ī conseruari sicut inferiora dependēt
a superioribus. Accidentaliter em̄ subordinata sunt que sic
se habent qđ secūdū dependet a primo sed non ī facto
esse et ī conseruari, et hoc modo genitū dependet a ge-
nerante sicut filius a patre sed non ī conseruari.

Arestotelis

Prīmū autē mouens non sicut quod cūq̄
causa, sed vnde est principium motus et simul
cum eo quod mouetur. Similiter autem dico
quia nihil ipsorum medium est. Hoc ēm cōe in
omni qđ mouet et mouente est.

¶ Istud est tertium capitulum in quo p̄hs ostendit, qđ
omne mouens est simul cum moto. Et diuidit istud
capitulum in duas partes. In quarum prima ponit in-
tentum suum. In secunda probat intentum suum in omni
specie mot⁹. Ibi, qđ aut tres, et fīm hoc, secunda p̄s diuidit
tur in tres p̄ticulas fīm tres species motus. Quātum
igitur ad primam partem p̄hs dicit qđ omne mouens
effectuum proximū est simul cum moto, hoc est motor
et id quod mouetur sunt imēdiata ita qđ inter ea nec ple-
num sit nec vacuum fīm oēm motū in genere. Manifestum
ēm est per se qđ inter generans proximum et gene-
ratum nō est aliquod medium, quia virtus formativa qđ
est proximum generans est in semine, ideo non oportet
multum sollicitum esse, quo venit probandum, qđ gene-
ratus et generatum sint simul sed in illis in quib⁹ estoc
cultū ad p̄bandū qđ mouens et motū sunt simul.

Qđ autē tres sunt motus qui fīm locū et
qui fīm qualitatē et qui fīm quantitatē necesse
est et ea que mouentur tria esse, qui quidem igitur
fīm locū loci mutatio, qui vero fīm qualita-
tem alteratio. Qui vero fīm quantitatē augmē-
tum vel decrementum.

¶ Ista est secunda pars capituli ī qua p̄hs probat in-
ductiū mouens esse simul cum moto, quia tres sunt spe-
cies motus, ut patuit quinto huius s̄z motus fīm locū
qui vocatur loci mutatio, et fīm qualitatē qui vocatur
alteratio, et fīm quantitatē qui vocatur augmentatio et de-
minutio. Sed in omnibus istis motūs est simul cū moto.
Igitur mouens est simul cum moto.

Prīmū quidem igitur de loci mutatōne di-
camus. Hic ēm prīmus motus est. Om̄ē igitur
quod fertur, aut ipm a seipso mouet aut ab
altero. Si quidē igitur a seipso, manifestū qđ in
ipso mouēt existēt simul mouens et qđ mouet
erit, et nullū illius mediū. Quod at ab alio mo-
uet quadrifariē mouet. Qui ēm ab altero mo-
tus quatuor sunt pulsio tractio vectio vertigo
Et nāc̄ om̄es alios in hoc reduci accidit. Pul-
siones quidem alia impulsio, alia expulsio im-
pulsio quidē est cū mouēt ei qđ mouet nō defi-
cit. Expulsio cū expellens deficit. Vectio autē
in tribus erit actib⁹, oportet ēm qđ vehitur nō
fīm se mouetur sed fīm accidēs, in eo ēm qđ est
in eo qđ mouet aut sup id qđ mouet, mouet
ipm. Veheb⁹ autē mouetur aut pulsum aut tra-
ctum aut vertigine ductū. Manifestū igit̄ qđ
vectio in tribus modis erit.

Septimus

Nec p̄hs ostendit propositum suum in motu locali qui fin naturam est primus motuum et hoc per diuisio nem eius quod mouetur localiter quia omne illud quod fertur id est mouetur fin locuꝫ aut mouetur a seipso aut ab altero qd̄ ē extrinsecū ei. Si at mouet a seipso sicut aia lia mouens aut p̄ se videre moueri sicut elem̄ta. tunc manifestū est q̄ motus siꝫ cū talibꝫ in sc̄p̄sis mouēribus habet in se mouens et ita simul erit mouens et quod mouetur itaq̄ inter ea nulluz est mediū neq; plenū neq; va cuū. q̄a cū in principio huius p̄batum sit q̄ oīne qd̄ mouetur mouetur ab aliquo motore. si iſiḡ nō habeat mo tores extra se habet eū intra se sine quoq; medio. et sic sunt ibi simul. Sed si moueat ab aliquo extrinseco tunc mouet violētē. Et hoc contingit quadrifariē hoc ē qua drupliciter fin q̄ quatuor sunt spes motus violēti que sunt pulsio tractio vectio et vertigo. et ihas quatuor oēs motus violenti nēcārio reducunt in quibus p̄hs ostendit propositum suū facta diuisione harū quatuor specierū. Quina aut spes motus violenti diuiditur in duos modos spēales sc̄z in impulsionē et expulsiōnē. Impulsio quidem est qñ id qd̄ mouet nō deficit ab eo qd̄ impellit sed corporaliter dūgitur ei per totum spaciū et p̄ totū ten p̄us impulsōis. sicut si quis manu supposita sua sur̄ la p̄idem p̄llat eū ita q̄ manus nō separat a lapide in p̄leido. Et in tali motu sarc̄ manifestū est mouens esse siꝫ eū moto. Expulsiō vero est qñ mouens sue pellēs deficit ab eo qd̄ pellit ita q̄ tangens ipsū suo imperu p̄lit a se. Exemplū est in motu p̄iectionis lapidis a manu et in illo motu etiam mouens simul est cū moto. Nō qd̄ dem primū mouens sue p̄icēns ut inquit dñs Alter tus. sed p̄imum sue immediatus. et hoc est virtus p̄imū p̄icēntis. qz aer p̄ quē mouet est naturalis locus eius quod p̄icēt et virtus p̄icēntis est in ipso cū lapide sicut in tertio de celo et mundo ostendit. et sic manifestū est q̄ in oī motu violento qui est pulsio mouens et motum sunt p̄icēta sine medio. Vectio em̄ est motus per accūs q̄ illud qd̄ vehitur nō mouet p̄xio motu naturali. sed p̄ ficitur tribus actibꝫ sue modis motuꝫ in speciali dicti qñ generaliter verū est q̄ illud quod vehitur qñq̄ nō mouetur motu proprio neq; naturali neq; alio sed per accidēs. sed illud qd̄ vehitur qñq̄ mouetur motu impulsōis sicut ceruisia in dolio super carruac̄ sive bigā. qñq̄ mouet motu tractionis sicut vehitur is q̄ sedet in curru quē equus aut bos trahit. qñq̄ vero fit mot⁹ vectio nis vertigine sicut musca faciens in circūferentia rote mōlēndini vehitur circulariter ad motum ipsius rote igitur manifestū est q̄ vectio perficitur his trib⁹ modis motuꝫ. et cum qd̄libet istorum vehens sit mouens id autē quod vehitur sit motum et inter illa nihil sit mediū etiam manifestū est q̄ in hoc motu violento inter mouēs et motum nihil est medium.

Tractio aut̄ est cū etiam ad ipm vel ad alterum velocior sit motus trahentis nō separat̄ ab eo qui trahitur. Et namq; ad ipsum est tractio et ad alterum et reliqui tractus idēz specie in hos reducuntur ut inspiratio et expiratio et spūtio et quicunq; corporum emissiōi aut receptiōi sunt et spathesis et karkesis. Aliud est quidem ipsorū cōgregatio aliud disgregatio

Liber

Et omnis igitur motus qui est fin locum aggregatio et disgregatio est. Vertigo autem ponitur quidem extractu et pulsione. Hoc qui dem em̄ pellit mouens illud aut attrahit. Manifestū igitur est q̄ sit quidem simul pellens et trahēs cum eo quod pellitur et trahitur nō lum medium eius. quod autem mouetur et momentis est.

Hic p̄hs ostendit qd̄ sit tractio dices. q̄ tractio est cum ad ipsum trahentē aut ad alterū trahente velocior sit motus trahentis nō separat̄ ab eo qd̄ trahit. Et dicitur velocior sit motus. Nam cum tractione que est motus violentus potest concurrere motus naturalis sicut si lapis descendens trahat per restum. tūc q̄m̄ descendet naturali motu. tūc p̄ tractōem veloci⁹ descendit q̄ si proprio motu naturali moueret. q̄ fortior est virtus trahentis q̄ inclinatio naturalis. Et diuiditur tractio in duas species sc̄z in attractōem et extractōem. Attractionē est cū sit motus ad trahentem. Et extractio cū sit motus ad alterū. Et omnes alij modi motuꝫ q̄t̄ amales et nō violenti similitudine habent cū istis motibus violentis q̄m̄ non habeant eandē rationem sicut est in anhelitu inspiratio que est per modū attractionis. et expiratio q̄ est per modū extractionis. Similiter etiā habent cum his omnium corporū modi motuꝫ qui sunt per modū emissionis aut receptionis. q̄a emissio semper est per modū extractionis. et receptio est per modū attractionis sicut est in virtutibꝫ naturalibꝫ in quibus virtus emittitur in organa et habet organū quodlibet fila laceratos et cordas per quas attrahitur et si ita sint accidentia et corrupcētā tūc in hoc reducuntur sicut tussis sternutatio q̄ per modū extrusionis sunt et tractus qui est p̄ modū attractionis. Similiter aut̄ est de speculatione et radiatione. q̄ omnis speculatio cū fiat in sensu suscipiens do est per modū attractionis et cū radiatio fiat in emitendo lumen et radiū ipsa sit per modū extrusionis. qd̄ liber em̄ vnu sit per modū attractionis et alterum sc̄z gregationis et extrusionis. Et radiatio que grecō nomine vocatur karkesis que vocatur motus faciens p̄ instrumentum textoris quod vocatur radium reducitur ad pulsionem et tractōem. q̄a sit per modū extrusionis. et per vnu calē instrumentū trahit et item per aliud p̄litur. Et subiungit p̄hs q̄ omnis morus qui ē fin locū aut est per modū cōgregationis aut segregacionis eo q̄ omnis motus localis aut est ad mouentem aut a mouente. si fuerit ad mouentem tūc est motus per modū attractionis sive cōgregationis. et si fuerit a mouente tūc est mot⁹ per modū extractionis sive segregacionis. Et sic omnes motus reducuntur ad duos motus tractōis. qz illi duo reducuntur ad vnu motu in cōmuni sc̄z ad attractionem cōmuniter dicāt. igitur omnis motus violentus reducitur ad vnu modū motus. Et hec forte etiā fuit cā q̄ antiqui ponebant duo principia mouentia sc̄z līcē q̄ mouet p̄ modū segregacionis et amicitiā q̄ mouet per modū cōgregationis. Vertigo autem compōnitur ex pulsū et tractu. vertigine em̄ ducit quod circūlatus qui est ex premouentis attrahit. et ioh̄z similitudine cū tractu et p̄fici tractu sive semicircul⁹ q̄ distat a trahere.

Physicorum

expellitur. et ideo habet similitudinem cum pulsu et percussione pulsu. rectio vero est motus per accidentem in alijs fundatus quod illud quod vehis mouet ad motum alterius. Ut sic ex percussione manifestum est. quod si pellens et trahens simul sunt cum eo quod pellitur et trahitur. et inter ea nihil est medium quod tunc etiam inter circunducens vertigine et circunductum nihil est medium neque plenius neque vacuum. ergo illud quod mouet est mouens. et per se mouens et motu suu sit.

Hoc autem manifestum ex definitionibus dictis. Pulsio quidem enim aut a seipso aut ab alio ad alium motus est. Tractus autem ab alio ad ipsum aut ad aliud est. Adhuc autem synesis et dyasis disgregatio.

Nicelyps ostendit duobus rationibus quod in pulsione et tractione mouens et motu sunt similares. Quare prima sumitur ex definitione utriusque. quod pulsio sicut animus deinceps est emotus aut a seipso aut ab alio ad aliud. quod percussio duobus motibus in pulsione et expulsione. nihil autem mouet alterum a se quod est ei primum in principio. Tractio etiam ut dicitur est. percussio duobus motibus. quod velut ab alio ad ipsum trahens. aut ab ipso trahente ad aliud. igitur in ipsis his motibus verum est. et inter mouens proximum et motum non est medium. Secunda ratio sumitur ex nominibus quoniam pulsio apud grecos appellatur dyasis id est disgregatio sed tractio est synesis hoc est congregatio autem unio sed non potest aliquid congregare aut disgregare nisi assit ei quod congregatur aut disgregatur.

Projectio autem quoniam velocior motus fiat quam qui est in natura latiflorior facta pulsione et hoc facto tam diu accedit ferri quo usque fortior fit motus eius quod fertur. Manifestum igitur quoniam quod mouetur et mouens similiter sunt et nullum medium est inter eorum.

Nicelyps ostendit quod projectio fit duobus modis. aut ei sit in natura motus projecti. aut extra naturam. si extra naturam motus projecti fiat tunc cessat motus quoniam cessat ipsitus projectus. sicut fit cum lapis iacit sursum. Ut si fiat in natura motus projecti tunc non cessat motus quoniam cessat impetus projectus. Ut si iperius in talibus addatur super motum naturalem rei. projectio. ut si lapis projectus deorsum ille ei velociter fertur deorsum quod si in natura mouerebatur. et in talibus verum est. quod projectio fit quoniam velocior motus fit eo motu quem habet id quod in natura fertur. eo quod fortior fiat impulsio quam sit inclinatio ad motum naturalem in eo quod projectus. et tunc ille motus fortior usque ad hoc fit quo usque fit motus eius quod fertur quam sit naturalis motus eius. quod violentia eripetus projectus addatur super motum naturalem aliquod et in tali etiam ultimum projectum proximum est rei. prudenter et sic in ea nullum est medium. igitur manifestum est quod sunt simul id quod mouetur et mouens proximum.

Atuero neque alterati neque alteratis nullum medium. Hoc autem manifestum ex inductione. In omnibus enim simul esse accedit alterans ultimum et proximum quod alteratur.

Nicelyps probat quod inter alterans et alteratum nullum est medium inductione. et ratione Inductione sic. quod in ipsis motibus alteratois accedit sic alteratio. quod ultimum alterantis

Aristotelis.

est cum primo alterati. igitur sunt simul. et inter ea non est medium aliquid.

Quale enim alterans eo quod sensibile est. Sensibilia autem sunt quibus differunt corpora ad se invenientia. et gravitas levitas durities mollicies sonus non sonus albedo nigredo dulcedo amaritudo humiditas siccitas desitas raritas et horum media similares aut alia quod sub sensu sunt quoniam est et calor et frigus et lenitas et asperitas. Hec enim sunt passiones subiectae qualitatis. His enim differunt sensibilia corporum aut secundum aliquod horum maxima et minima et in patiendo aliquod horum. Calefacta enim et frigescita aut dulcificata aut amaricata aut per se aliquid aliud predictorum. Similiter et animata corpora et inanata. Et animata quecumque prius sunt inanata. Et ipsi sensus alterantur patientes enim. actione enim ipsorum motus est per corpus paciente sensu aliqua. Secundum quecumque igitur animata alterantur non secundum hec alterantur inanata. Secundum enim sensus non alterantur. Et laterem cum alterantur inanata. Nibil accipiet et animata latere. cum alterantur cum non secundum sensus accedit quod est alteratio ipsorum. siquidem igitur sensibles passiones per hoc autem alteratio.

Hicelyps ostendit idem ratione quod alterans et alteratum sunt simul. omnis alteratio est similis alteracioni que est secundum sensum. In alteratione autem secundum sensum alterans et alteratum sunt simul. igitur sic est in omni alteratione. Quia iesum tripliciter probat accipiens unam propositionem quam postea probat per solum alterationem propriam. et physica quale hoc est secundum qualitatem informatam in eo. quod ipsa est sensibilis qualitas secundum aliquid obiectum sensus. Tercio modo probat quod corpora tam animata quam inanata alterantur secundum ista sensibilia hoc est secundum istas qualitates sensibiles. quaeque diversimode. quia corpora naturalia inanata alterantur per istas qualitates alteratione corruptiva. sed animata alterantur per istas qualitates sensibiles alteratio perfectiva. Tertio quia secundum illas qualitates fit alteratio secundum quas corpora differunt. sed corpora naturalia per istas qualitates differunt. igitur per illas naturae sunt alterari. igitur alteratio fit per qualitates sensibiles. Ut phys. in textu enumerat alias qualitates naturales sensibiles. scilicet gravitas levitas durities mollicies. sonus non sonus. sive sonus gravis et acutus. albedo nigredo dulcedo amaritudo. humiditas siccitas desitas et raritas et quod sunt media inter ista. Similiter autem et omnia alia quod sunt sub sensu aliquo hoc est que sunt obiecta sensuum de quorum numero sunt calor et frigus. asperitas et lenitas. Ut omnes iste qualitates sunt passiones et passibiles qualitates quod subiiciuntur contrariis sicut species generi et per ea differunt naturalia corpora sensibilia aut per aliquid horum in eo quod magis aut minus patiuntur aliquid horum sensibilia et corpora dicuntur que sensibilius qualitatibus distinguuntur. sed quecumque sensibilius distinguuntur necesse est quod primis sensibilibus distinguatur. Prima aurem sensibilia sunt calidum frigidum humidum et siccum. Ut his primo differunt homogenea que sunt elementa sicut patet latius in secundo libro.

Liber

perigeneseos. Et iste qualitates sunt qualitates actiue et passiue et iste qualitates dissoluendo et constringendo naturam inducunt rarum et densum ex eo quod proinde aut remota a se invenient disponuntur partes materie et sic etiam rarum et densum sunt qualitates viciniores materie et post has sunt siccum et humidum calidum et frigidum et sic oia corpora physica paciuntur ab his et ipsis pati est cuncte rari ipsorum. Alterantur enim cum sunt frigidiora aut calidiora aut dulciora aut amariora aut aliqd patiuntur sicut in ali quam qualitate de his que sunt predictae. et quod ait ait auctor ipso natus et generant et primis sensibili et simplicibus etiam quod ait ait sicut pres. tam ait ait hoc est insensibilis sicut sunrunges et pilis alterent eisdem qualitatibus. Minor pater. scilicet in alteratione ipsius sensus simul sunt alterans et alteratum. quod sensus patiuntur recipiendo formas suorum obiectorum per corpus hoc est per organa corporalia. igitur sensus alterantur quod recipiunt alii quam qualitatem sensibilem: vnde enim quodcumque sensibilitate alterantur in aita sicut etiam alterantur aitata. sed non cohereruntur. quod aitata alterantur perfecte. quod omnia forma inenit enim sicut esse quale permittit subiectum in quo est. et cum sensus sunt pres ait et organa sensuum sunt aitata non potest eis inesse forme illae nisi sicut est spirituale. et ergo non insunt his quod sunt ina ita. et ideo non alterantur ina ita sicut omnia illa sicut que alterantur aitata. quod alterantur sensus non alterantur ina ita et non recipiunt cum alterantur ina ita. quod non habent virtutes apprehensionis suarum alterationum quemadmodum aitata. vnde nihil prohibetur quod lateat alteratio ina itorum eo quod alteratio eorum non accidit sicut virtutes sensibiles. Si igitur oes qualitates passibiles sunt sensibiles et tamen per eas fit alteratio. tunc manifestum est quod alterans et alteratum sunt simul et non est medium inter ea.

Et hoc ergo manifestum est quod passio et patientia simul et horum nullum medium est. Hunc quoddem igitur aer est continuus. Aer autem continua tur corpus et superficies quidem terminas ad lumen. lumen autem ad visum. Similiter autem et auditus et odoratus ad mouens ipsius primum. Eodem autem modo simul et gustus et sapor est. Similiter autem et in facies et in sensibilibus. Nihil probatur. quod patiens quod alterans et passio alterans sunt simul et non est inter ea medium inductive. Et primo in visu in quo minus apparet vero quod ubi aer est contiguus oculu aeris aut est contiguus corpus coloratum quod non mutat visum. et superficies illius corporis terminas ad lumen quod ab strahit color et ponit eum in medio visus quod est aer. et ille aer terminas cum lumine ad visum. et sic in visum et aerem informatum formam sensibili non est medium. Similiter autem se habent auditus et odoratus ad sua obiecta et media. quod inter medium et obiectum quod alterat medium nihil est medium. et inter medium alteratum et organum sensus quod alteratur a medio nihil est medium inter em verberas primum quod facit sonum et aerem et auris nihil est medium. Similiter autem se habent odorante. quod sicut est canphora quod inter eam et aerem et aquam nihil est medium. et aer immutat odore per tingit visus ad instrumentum olfactum in anteriori parte cerebri collocatum. et inter mouens primum hoc est proximum quod non per aliud sed per se mouet. et sensus et organum nihil est medium in sensibus qui sunt per medium extrinsecum.

Septimus

Quodem autem modo si est gustus instrumentum et sapor immutans ipsum. De tactu autem constat quod oia tangere sunt simul ita quod inter ea non est medium. et ista immediatio agentis et patientis sicut unam similitudinem est in his quod sunt aitata et in illis quod sunt inanimata.

Et quod augetur et augens Appositio enim quoddam est augmentum. Quare simul sunt et quod augetur augens et decrementum. Decrementum enim causa est ablacio quedam. Manifestum igitur quod mouentis ultimi et moti primi nullum est medium inter medium et medium mouentis et eius quod mouetur.

Nicolas probat quod mouens et motum sunt simul in motu augmentationis et diminutionis. quod augmentatione fit per appositiorem nutrimenti quam augens est nutrimentum quod ad diffundendam et auctuere est illud cui fit additio. igitur inter augens et auctum non est medium. Sicut autem est de decremente. quia decrementum sicut diminutio fit per ablationem eius quod additum est. et inter illa non potest esse medium. igitur ultimum est quod mouentis primus id est primus quod non per aliud mouet et eius quod mouet ultimum hoc est quod non per aliud mouetur nihil est medium quod sit medium sicut modum mouentis et eius quod mouetur igitur mouens et motu sunt simul in motu augmentationis et diminutionis.

Vtrum sufficiens sit Aristotelis deductio quod in omnibus simul est mouens cum moto.

Et videtur quod non. quod generatio et corruptio sunt motus ut patet tertio physico. et tunc probatur in eis quod sunt simul. igitur eius inducitur non est sufficiens. Secundo sol calefacit terram et non est immediatus terre nec sibi est unicus. igitur non omne mouens est simul cum suo motu. Confirmatur quod magnes attrahit ferrum ad se in magna distantia. et ramen non contingit moto. Terciam pectum mouet cum est in magna distantia respectu projectantis. igitur in tali moto mouens non est simul cum moto. Tertio augens non est simul cum auctro. igitur mouens non est simul cum moto. Quarto sensitibile positum supra sensum non facit sensationem. ut dicitur de anima. eo quod oportet sensitibile esse in aliqua distantia ad hoc quod fiat sensatio. igitur In oppositum est probatur in textu. Et propositio questionis more ponuntur duo discursus. Quo maior prius est ista.

Motus a mouente exercitur et in mobile recipitur. Minor. Ipse autem est immediate a mouente. et in mobili subiectum. Conclusio. Ergo oportet omne mouens proximum et mobile simul esse.

Maior patet. quia motus non excellit suum mobile quod sic esset aliqua pars motus cui non esset motus sive mobile et per consequens esset sine subiecto nec mobile excellit motum. eo quod tunc aliqua pars mobilis esset sine motu. igitur oportet quod adequatetur. ut sicut totus motus est in toto mobili ita pars motus in parte mobilis. Enam tertio physicum dictum est. quod motus est actio mouentis.

Physicorum

er passus mobilis, et sic exerit a mouente in mobile recipit
eum em qd a mouente exerit de actio, et cum qd in mobile recipit
per de passio, sed vero qd est forma fluens in mobili vocalis
motus. **D**inor p. 3. qd omne accens necesse est esse in suo
subiecto, motus autem accens est. qd necessitate habet esse in suo
mobile qd est subiectum. Ex quo p. 3. qd motus est subiecta
tus in mobili ut in suo subiecto est a mouente sicut a p.
cipio effectu qd facit ipsum mobile moueri. **C**onclusio
p. 3. inducitur fuit tres species motus superiorius tactus. In mo-
tu enim locali p. 3. qd sit a principio inerit in seculo illa dicatur simul
ad p. positum inter que nullum est medium, in motu enim facto
a principio inerit in seculo nullum est medium inter mouens et mo-
tum. qd in illo motu mouens est simul cum mobili. De mo-
tu violento sic p. 3. qd in motu pulsionis semper mouens adhuc
est mobili aut per virtutem aut corporaliter. Sicut p. 3. de
motu tractiois, qd in tractu mouens non separata ab eo qd
trahit, qd simul est siue immediatum est mobilis et alia species motus
ad eam reducitur, ideo sufficit p. 3. conclusionis veritas.
Octo qd in motu alteratiois mouens et motus sunt simul. sup-
ponitur ois motus alteratiois sit per qualitates sensibiles
estimandi sunt calidus et frigidus, et aliae qualitates que sensu
tacitus percipiuntur, ut graue et leue molle et durum, et sicut
oia alia obiecta aliisque sensibus exterorum. Unum ab istis qd
literatur duplex alteratio, qm qd facit alteratioem nem
cum corpus, et illa est alteratio physica, alteratio autem facit al-
terationem cum sensu, et illa non est alteratio physica, et h
non pertinet nisi cum qd illae qualitates habent duplex esse, qd qd
qd habent esse reale, et per hoc causant alteratioem corporalium, et qd
qd considerantur in esse intentionali, et per hoc causant
motus sensacionis. **O**t inde p. 3. qd corpora animata duplcae altera-
tione alterantur ab istis qualitatibus. Uno modo al-
teratione corporalium, qd illa qd sensu tangunt sunt simul his-
ue ad inuicem immediate contacta, sed in omni alteratioem corpora
alterantur tangit alteratum, qd est immediatum ipsi mobili. Alio
modo alteratioem sensacionis, qm in tali motu forma rei sensibili
lis non alterat sensus, nisi p. 3. qd per medium sua species diffun-
ditur ad sensum. qd in tali motu mouens est proximum et im-
mediatum mobile, qd illa species in esse intentionali accepta est
mouens proximum. **D**inor alterius discursus est.

Omnis motus est naturalis aut violentus
qui est in quatuor species divisus. **D**inor
In alteratioem alteras primum est simul cum altera-
to, et in augmentatioem augens est simul cum au-
to. **C**onclusio. Igis sufficiens est Aristote-
lis deductio, qd i. oibz est simul mouens cum moto

Dinor p. 3. ex dictis ipsi p. 3. in quanto huius in qd dicitur
est, qd naturale et violentius maxime reperiuntur in motu lo-
cali, qd prouenienter dividit motus localis in naturalem et vio-
lentiam. Et accipitur naturale in p. positio et muniter inceptu se
expendit ad motu aiam. De motu vero naturali cum ille
habeat principium intrinsecum clarum est qd ibi mouens est simul
cum moto. Sed motus violentius in quatuor dividit spe-
cies, que sunt pulsus, ractus, vectio, et vertigo, qm ois mo-
tus violentius aut est per se aut per accens. Si secundum sic est
vectio, que p. 3. qd est alijs tribus. Si autem fuerit motus per se, h
sit duplex, aut est simplex, aut p. positus, si p. positus sic est
vertigo, que p. 3. ex pulsu et tractu, sicut eis rotavolunt
ipsa pellit per totum semicirculum unum et trahit per alijs, aut
saltum per aliquam partem si non sit circulatio p. plera. Si fu-
erit simplex, hoc sit duplex, aut est a mouente, et sic est pulsus

Aristotelis

aut ad mouentem et sic est tractio. Et subdivisio eoz p. 3.
in littera. Et ideo si in pulsione et tractu mouens est sim-
ul cum moto ut ostensum est in p. cedenti discursu, nunc ha-
bitur ostensum in singulis motibus localibus. **D**inor p. 3.
ex primo discursu. **C**onclusio sequitur ex p. 3. et est ipsi
us p. 3. in textu

Ad objecta in oppositi.

Ad p. 3. dicitur est, qd phus p. bat in certum suum in his mo-
tibus in quibus est occultum mouens esse cum mobili. In genera-
tione autem et corruptione manifestum est qd inter generans p. 3.
tum et generatum nullum est medium, qd virtus generativa qd
est, p. 3. generans que appellatur a Platone parvus pa-
ter est in semine, et ideo non oportet probare in generatione
et corruptione qd generans et generatum sint simul. **A**d se-
cundum dicitur est, qd sol non alterat terram nisi per media in
quibus p. 3. agit, nam p. 3. non alterat aerem aut aquam, et ideo sol
non est mouens proximum respectu calefacientis terre aut aquae
sed corpus proximum terre aut aque ipsi, qd tamen non calefa-
cit nisi virtute solis. **S**ed dices, sic sequeretur qd sol cale-
faceret spheras inferiores scilicet saturnum mercurium et lunam
cum omnibus agens p. 3. agat in proximum qd in distans. Con-
sequens est impossibile, cum sphera non sint alterabiles. **A**d
tertium dicitur est, qd sol agat in spheras inferiores se alicuius acti-
onis, puta illuminando eas, non tamen agit in ipsas eadem
specie actionis sicut agit in elementis, qd non sunt susceptibi-
les talis actio, actio enim fit in patientibus dispositis. **A**d
quartum dicitur est, qd magnes non attractus ferrum
nisi per alterando aerem intermedium, et ille aer alteratus
alterat ferrum, et est ibi mouens proximum et non magnes. Non
tamen oportet qd attrahat aerem, qd non est eadem dispositio ac
ris et ipsius ferrum. **A**d secundum confirmationem dicitur est, qd in
motu p. 3. mouens proximum siue p. 3. est immediatum projectio.
ut patebit latius in octavo huius. **S**ed dices, in motu p. 3. mouens et motus sunt diversa
corpora que non possunt esse simul. **A**d hoc dicitur est, qd du-
pliceat aliqua dicatur esse simul, uno modo illa dicatur esse
simul, que sunt in uno et eodem loco p. 3. et sic mouens et
motum non dicuntur esse simul, cum contingit ea esse diversa
corpora. Alter modo dicatur aliqua esse simul per incidentiam,
ita scilicet qd inter illa non est medium, et sic mouens et mo-
tum dicuntur esse simul. **S**ed dices, ut phus secundo
de anima, qd corpora dura non possunt se tangere nisi per
medium, ergo mouens et motum non possunt esse simul. **A**d hoc dicendum est qd inter mouens et motum non est me-
dium causale, quandoque tamen bene est medium situale, qd est
aer aut aqua, p. 3. p. 3. vacui adherens superficie
bus talium corporum. **A**d quartum dicendum est, qd
alimentum duplex accipitur. Uno modo in principio qua-
do p. 3. accipitur animali, et sic non vocatur p. 3. alimentum, qd
sic p. 3. non aliis, et tunc non p. 3. accipitur cuiuslibet parti alterius, quoniam
p. 3. accipitur solum stomacho. Alio modo sumuntur alimenta
cum qd est in fine decoctionis, et sic alimentum est p. 3. cuiuslibet
parti alterius. **A**d quintum dicendum est, qd sensibilis
est materia p. 3. supra sensum non faciat
sensationem, utique tamen p. 3. esse intentionale, et sic est co-
iunctum mobili. Etiam ibi est motus metaphoricus et
non realis, sicut etiam est inter amantem et amatum. Et
sic patet qd omne mouens effectuum proximum est simul eius
suo mobili.

Quoniam autem que alteratur alterantur om-

Liber

nia a sensibiliꝝ. et solum horū alteratio est qꝫ
cūqꝫ fīm se dicūtur pati ab his exhibis conside-
rāvimus Aliorū em̄ maxime utiqꝫ quis existi-
mabit in figuris et translationibꝫ et habitudini-
bus. et horum remotionibꝫ et acceptiōnibꝫ Ue-
detur em̄ esse qꝫ alterationis. Non est autem
neqꝫ in his que sunt hec cū quedā alterantur
Densata aut̄ aut̄ rarefacta. aut̄ cum fiat calida
aut̄ frigida materia

Istud est quartum capitulū. in quo p̄hus ostendit qꝫ
solum est alteratio ad tertiam spēm qualitat̄. que est passio
aut̄ passibilis qualitas inferens passionem in sensu vel
illata in sensu. quoniam ipsa alteratio p̄p̄t est fīm prima sen-
sibilit̄. coqꝫ verissime illa et per se p̄traria sunt que sunt ca-
lidum et frigidum. humidū et secum. In alijs autem con-
trarijs est p̄trarietas causata ab istis. et ideo etiā in secun-
dis sensibiliꝝ est alteratio. sicut in duro et molli. aspero et
leno et in alijs que sunt obiecta tactus. Similiter est in gustatiōnibꝫ.
qꝫ sapores sequuntur qualitates cōplexionantes
et ideo causantur a primis qualitatibꝫ. et ideo inuenitur in
eis p̄trarietas. Q̄d: aut̄ iuxta sapores est. p̄pter qđ etiā
in illis inuenitur vera p̄trarietas. Et aut̄ similitur in om-
nibꝫ coloribꝫ qui sunt obiecta visus. sed in obiectis audi-
tus secus est. quia illa non generatur a qualitatibꝫ p̄mis.
sed potius a percutiente et sonante. Propter quod etiam
quidam p̄horum dixerūt qꝫ alteratio que est inter acutum
et grauem sonū in auditu equiuoca est ad alteracionē qꝫ
est in obiectis aliorū sensu. Et deinceps p̄hus probat
positum dicens. qꝫ si in alijs qualitatibꝫ p̄ter qđ in qua-
litatibꝫ sensibiliꝝ tercē spē sit alteratio. hoc maxime erit
in qualitatibꝫ p̄me spē vel quarte. sed in istis non est alte-
ratio. igitur solum in tercia specie qualitat̄ est alteratio.
Minor patet infra.

Alteratio aut̄ nō est ex qꝫ quidē em̄ est forma
statue non dicimus formam. neqꝫ ex quo figu-
ra piramidis est aut̄ lecti. sed denominatiōne.
sunt h̄cē enē. illud p̄o terreū. aliud p̄ lignēū
quod aut̄ alteratur es dicimus. Es quidē em̄
humidū esse dicimus. aut̄ forte aut̄ calidum. et
non solum sic. sed humidum et calidū es equi-
uoce dicentes passio in materiam. Quoniam
igitur ex quo quidē forma et figura et quod fa-
ctum est nō equiuoce dicūtur cum figuris que
ex illo sunt. que aut̄ alterantur cum passioni-
bus eque dicūtur. Manifestum qꝫ in solis sen-
sibiliꝝ alteratio est.

Nicophorus probat duabꝫ rationibꝫ. qꝫ in quarta specie
qualitat̄. que est forma aut̄ circa hoc aliquid p̄stans si
figura non est motus. Quarum prima est. subiectum po-
test vere predicari de forma ad quam est alteratio. sed il-
lud ex quo est figura. nec in naturali corpore nec in artifi-
ciali predicari potest de figura. ergo ad figuram nō est al-
teratio. **M**inor pat̄. quoniam bene dicitur hoc calidum
est es. et econtra hoc es est calidum. **M**inor patet. qꝫ non
dicitur proprie loquendo qꝫ statua ydoli est es. aut̄ qꝫ pira-
mis est lapis aut̄ circulus ferruz aut̄ figura hominis car-

Septimus

nes et ossa. sed pot̄ a materia denominates ea enē dūs
lapidea. aut̄ lignea. aut̄ carnea. aut̄ ossea. aut̄ terrea. aut̄ fer-
rea. Illud aut̄ quod alteratur predicitur de forma sup̄
posita que p̄cretive signatur sicut proprie habet significa-
ti. eo qꝫ accidens alterans potius est esse qđ habet in sub-
iecto qđ sit essentia absoluta. vt dicendo hoc calidū est es
Similiter autem de humido et forti et duro. et alijs qua-
litatibꝫ sensibiliꝝ. fīm quas est alteratio. In omnibus enim
his equiuoco hec natura secundum nominis cōmunitatē
dicitur et predicitur materia. hoc est subiectū de pas-
sione. et econtra. Et huius nulla alia causa est. nisi quia cū
figura sit terminus naturalis corporis physicoꝫ et sit spe-
cies artificialium non erit alia et alia figura cum materie
et subiecti transmutat̄. sed h̄ in naturalibꝫ corporibꝫ ma-
nifestum est. quia in materia transit et non manet in specie
una. quia non potest esse qꝫ figura hominis et animi sunt cir-
ca subiectum. quod in substantialibꝫ id est. quia sicut dif-
ferunt naturalia corpora formis suis substantialibꝫ ita dif-
ferunt figuris et tanta potest esse distantia a figura spēi debita
et id quod generatur non saluat̄. sicut patet in homi-
nibus maximo capite generatis. et sic de alijs monstris.
ve patet secūdo huius. In artificialibꝫ aut̄ non est adeo
manifestum. tamen etiam in eis est. qꝫ ipsa figura in artifi-
cialibꝫ est spēs. sicut pat̄ de domo. circulo. et de omnibus
alijs. et cum supponatur vt species et de specie non predi-
catur subiectum sū quod est materia. cu spēs querat ma-
terie transmutationem in substantialibꝫ. ideo in artificialibꝫ
libus etiam nō predicitur materia. p̄p̄t. sed in his que al-
terantur in illis omnino nihil mutatur de substantialibꝫ
subiecti. et ideo idem in natura manens quod ante fuit p̄-
dicatur de forma que alterauit ipsum. sicut dicitur qꝫ hoc
es ē calidū. aut̄ humidū. aut̄ durū. aut̄ molle. et econtra. figu-
ra autem nō est in ipso nisi sit mutatum a statu a quo an-
te fuit. et ideo non generaliter dici potest. qꝫ hoc figuratu-
s est es. sed hoc potius est eorum aut̄ lignum. aut̄ carneū.
aut̄ osseum vt per eam denominationem signetur qꝫ ma-
teria antequā esset suscepitibꝫ talis figura murata est a
formis in quibꝫ prius fuit si figura est p̄sequens formam
substantiale. sicut fit in physicis aut̄ accidentalibꝫ. si fig-
ura est artificialis sicut in artificialiſ. Quoniam qđem
ex quo fit et facta est figura nō equiuoce dicitur fīm nomi-
nis p̄munitatem de figura et econtra. sed illa que alte-
rantur fīm nominis p̄munitatem predicantur de seimis
em̄. et non fīm denotionem. quia non dicitur hoc ca-
lidum est eorum sed es. Manifestum est igitur. qꝫ in figu-
ris nō est alteratio. sed in solis qualitatibꝫ sensibiliꝝ

Amplius et aliter dicere incōueniēs est. Di-
cere em̄ hominē alteratum esse. aut̄ domū ac-
cipientem suam ridiculum est. si p̄fectionem do-
mus tentionem aut̄ lateratiōem domus altera-
tionem esse. Domo aut̄ laterata aut̄ cooperta
laterari domū manifestū aut̄ est. qꝫ qđ est alte-
rationis non est in his que sunt.

Nicophilosophus ponit secūdam rationem ad idem
incōueniens est aliquid dicere alterari cum suscipit suam
perfectionem. sed res naturales aut̄ artificiales accipiunt
perfectionem suam per figurā. igitur ad figurās non est
alteratio. **M**inor patet. quia ridiculū est dicere hominē
esse alteratum. aut̄ domū esse alteratam. quando latera-

Physicorum

ta est et recta. sive in debita figura disposita. quia tunc perfecta est. **D**inor est in singulis rebus manifesta. quod sicut in artificialibus figura est dans spiritum et rationem. ita etiam figura est priuata physicis formis vel physicis corporibus. quod communiter talis figura est de perfectione in physicis. ad minus quantum ad extra. ergo spiritus et figura non est alteratio. **D**am scilicet est ergo quod id quod est de ratione alteratio non est de numero eiusque que sunt per generatorem. **F**orma enim et figura sunt de comititibus necessariis spiritum et formam substantiale que inducitur per generationem. ergo in talibus non est alteratio. **F**igura enim omnis spiritus duo habet extrema et media et sic rigore distare extrema illa non erit generatum salutatum in illa specie. Et huius significatio est. quod figura in generato non varia spiritum etatem. sed qualitates alterantes varians quasi continue. Ex quo per quod non est transversitas in figuris et etiam perfecte cognoscit et non est alteratio in forma sive circa hoc aliquid postquam figura.

Neque in habitibus. habitus enim et virtutes et malicie sunt. **V**irtus autem omnis et malitia ad aliud quid sunt. sicut sanitas quod calidus et frigidus mensuratio quodam est. auten etiam aut ad contumens. Similiter autem et pulcritudo et maties ad aliquid sunt. Dispones enim quedam perfecti ad optimum sunt. Dico autem perfecti quod sanitatum et dispositum est circa naturam. Quoniam ergo virtutes et malicie sunt ad aliquid. hec autem neque generationes sunt neque generationes ipsorum. neque alteratio omnino manifesta est quod non est omo quod est alteratio circa habitum.

Nec plus ostendit quod non sit alteratio in qualitatibus propriis. et hoc in duplicitibus habitibus. scilicet corporis et aere. Et primo in habitibus corporis que sunt sanitas. celeritas. pulcritudo. robur. **E**t sic. Ad aliquid non est motus sive alteratione. ut patitur quanto huius. sed habitus corporales sunt ad aliquid. ergo ad eos non est motus. **D**inor patrum. quod habitus corporales sunt quedam virtutes et malicie tam corporum quam animalium existentes in habitudine aliquorum ad inuenientem. quod omnis virtus talis est primaria spiritu suas essentias et eam qualiter ratione cum relatione. per hoc quod est ad aliquid. **E**t iste declarat plus inducit de sanitate. et pulcritudine. et maties. et que sunt eis similia. Sanitas enim persistit in habitudine aliquorum ad invenientem et ad aliquid. et sic non est forma absolute. nam persistit in debita spiritu aliquam et naturaliter mensuratio calidus. frigidus. humidus. et siccorum. et in debita habitudine membrorum interiorum. et in debita mensuratio ad pertinenter aerem spiritu omnes aeris qualitates. et ita sanitas in plurimum habitudine ad invenientem persistens. Similiter autem est de pulcritudine que est qualitas resultans ex permissione humorum et elementorum ex eo quod plurimum cuiuslibet est cum plurimo alterius cuiuslibet videtur alterans ipsum et alteratum ab ipso. **E**cclae modo est pulcritudo in proportione mensuracionis membrorum ad invenientem et colorum. et eodem modo est de corporis robore. et omnibus aliis similibus. **H**ec enim omnia in plurimum persistit ad invenientem habitudine. et non solum habent hoc quod dicitur est. sed etiam non absolute sunt in corporibus. sed potius sunt ad aliquid ad quod mensura proportionis attendit. **O**mnes autem tales corporis virtutes sunt et

Aristotelis

dicitur dispositiones animalium perfectorum non absolute. sed relate ad optimum statum naturalem alicuius animalis in quo in summo sunt omnia sua naturalia secundum spiritum illius animalis. **E**s est enim aliquid sanitatis hominis perfecta ad quam omnis alia sanitas pertinet. et dicuntur autem minor spiritum accessum et recessum ab illa. Et similiter de complexione et pulcritudine et robo est intelligendum in unoquoque animali. Et similiter in qualiter climate dicuntur esse perfectum spiritum hoc animal et spiritum hoc animali. **S**icut sanitas animalis pertinet et virtus animalis. **E**s sic patrum. quod tales virtutes et per consequentiam malicie corporum sunt ad aliquid. et in aduliquo ut inquit plus neque generationes sunt neque alterationes corporum per se neque generationes neque alteratio. et per consequentiam patrum quod omo non sit alteratio circa habitus corporales.

Neque enim circa anime virtutes et malicie. **V**irtus enimdem perfectio est. Uniusquodque enim tunc maxime perfectum est. cum attingit propriam virtutem. et tunc est maxime spiritu naturali. ut circulus tunc maxime spiritu naturali est cum maxime circulus sit. **M**alicia autem corruptio horum est remotio est:

Nec plus probat quod in habitibus anime non sit alteratio. ut scilicet virtutes et scientie acquirantur per alterationem. Et hoc primo plus probat de virtutibus et viciis que spectant ad partem appetitivam. que dicuntur virtutes morales. Et post hoc ostendit idem de virtutibus spectantibus ad partem intellectivam. **O**stendit autem quod virtutes morales non sit alteratio patrum. Nam ad perfectorem rei non est alteratio sed virtus moralis est huius. ergo. **D**inor patrum quod virtus moralis perfectio est. sed omnis perfectio est indiscernibilis. et in indiscernibili temporis duratur. ergo virtus moralis indiscernibilis est. et in indiscernibili tempore duratur. alteratio scilicet etiam motus non sunt nisi ad discernibilem. ut patitur in sexto huius. et per sequens alteratio non est circa virtutem moralem nec etiam circa vicium morale. **D**inor patrum. quia uniusquodque tunc maxime est perfectum et maxime spiritu naturali quando attingit id quod est proprie virtutis perfectio. sed virtus moralis est quedam perfectio anime. ergo cum attingit illa dicitur maxime perfecta. **L**um igitur omnis perfectio detur in indiscernibili temporis omnis virtus moralis est indiscernibilis et in indiscernibili temporis. Et istud plus probat quod tunc maxime est perfectus quando attingit perfectam rationem et virtutem circuli. Et sicut dicerum est de virtute moralis. ita dicitur de malitia eidem opposita. quod malitia non est aliqua qualitas positiva aut habitus pertinens. sed potius corruptio et remotio virtutis. sicut malum non est positio alicuius. sed potius illius habitus cui malum opponit. sicut in ethicis parebit.

Sicut quidem igitur cum quiddam alteratur et acceptio virtutis et remotio malicie. alteratio tamen horum neutrum est. quod autem alteratur aliquid manifestum est. **V**irtus quidem enim impossibilitas quedam est aut impossibile sic est. malitia autem impossibile aut pertinens passio virtutis est. Et totam moralam virtutem in suis voluptatibus et tristiciis accedit esse. Aut enim spiritu actu

Liber

Septimus

q̄ voluptatis aut per memoriam aut a spe.
Si quidem igitur fm actum sensus est causa:
Si vero aut per memoriam aut per spem ab ipso est. aut em̄ equalia passi sumus reminiscen/
tib⁹ voluptatis. aut qualia patiemur per actib⁹

Nic⁹ ph⁹ remouet ynam cauillatiōem. qz posset alijs dicere q̄ virtus ⁊ malitia de nouo acquiruntur. ergo videt ⁊ alteratione acquirantur. Ad hoc respondet ph⁹. q̄ virtus et malitia ei opposita nō acquiruntur alteratione. s̄ eam sequitur siue sunt fines alteratiois. Et hoc duplicit probat. pmo sic. Nam virtus moralis ut habeat deter minari in ethicis. aut est impossibilis ut dicerent stoici. Hoc est remoto omnii passionum ab anima aut possibili eas siue moderatio passionū anime p̄p̄ peripateticos. hoc modo quo dicitur. hoc est quādo oportet ⁊ ubi ⁊ quādo et quomodo. ⁊ qualiter. ⁊ qua de causa. ⁊ quantum. sed nō contingit passionem omnino moderari nisi per alteratioinem. ergo virtus ⁊ malitia sequitur aliquam alteratio nem. siue sunt fines alteratioium in passionib⁹. Exempli gratia. mansuetudo est quedam virtus circa iram. Dicē bant ergo stoici q̄ hatens virtutem mansuetudinis amplius non teneret passionem ire. sic q̄ quandoq; possit ira. sc̄ sed remouetur ira in māluerio simpliciter. Aretoteles etiam dicit quanto ethicorum ⁊ mansuetus tenet ap̄titudinem ad iram quāuis non habeat immoderataz iraz. Malitia em̄ possibilis est. quia passio non resolut. aut est aliquando passio virtuti ⁊ traria. quia virtus sequitur laudabiles passiones. malitia autem vituperabiles et sic coniuncta eis per causam. Secundū sic. omnis virtus moralis consistit in voluptatibus ⁊ tristis. sed voluptas siue delectatio ⁊ tristitia non sunt sine alteratio. ergo virtus moralis non fit sine previa alteratio. Hatoz patet quia nullus habet virtutem moralem nisi delectetur in virtutib⁹ operib⁹. teste ph⁹ secundū ethicorum dicente. q̄ delectatio in opere est signus perfecti habitus. Minor patet. quia in delectatione alteratur pars sensitiva ⁊ cor dilatatur. et ex illa dilatatione cordis fit in parte sensitiva dilatatio. Aut ergo fm preterit. sic est reminiscencia. eo q̄ reminisci mur similiūm qualia passi sumus in preterito. Aut fm futurum. quia speramus talia pati fm volupatem. ⁊ sic est spes. ⁊ ita omnis voluptras fit a sensu aut secundū actus aut fm potentiam

Atuero neq; in intellectiva parte anime est alteratio. Sciens em̄ ad aliquid maxime dicitur. hoc autem manifestum. Secundū enim nullam potentiam motis factum est quod est scientie. sed cum exticerit quiddam. Ex ea em̄ que est fm partem experientia accipimus vniuersalem scientiam. Hec igitur actus generatio est nisi aliquis respectione ⁊ tactu generaciones dicat huius em̄ actus

Nic⁹ ph⁹ probat. q̄ in habitib⁹ anime non sit alteratio. qz ad aliquid nō est alteratio. sed habitus anime sc̄ scientia est ad aliquid. ergo ad habitum anime nō est alteratio. Hatoz est ph⁹ quinto physicorum. Minor patet. quia scientia dicitur relative ad seibile. Etiam nulla forma

absoluta potest alicui de nouo aduenire siue mutari de eis cui aduenit. sed scientia fit in intellectu sine quacūq; mutatione intellectus ex cognitione experimentalis ⁊ sensibili q̄ est fm partem. sicut ymagno generatur in speculo tergo et polito siue alia potentia mutante speculū. quia resultat in speculo imago per lucem abstractentem formam rei ⁊ directam ⁊ ygrā oppositionem speculi. ⁊ ideo sicut alio quodam mutato speculo uno permanente resultat imago. ita in intellectu possibili uno modo permanete fm omnia sua que habet in seipso resultat in eo vniuersalis scientia ex cognitione experimentalis particularium per lucem intellectus agentis. Et ideo sicut dictum est de coluna q̄ siue mutatione sui per motus petri fit dextra ⁊ sinistra. ita etiam scientia fit in intellectu siue mutatione intellectus possibilis. ita q̄ non mutatur nisi corpus impedit abstractionem intellectus fm scientiam. Et huius simile est fm dñm Alb. si aliquis remoueat obiectū lignū aut lapidem a fenestra. tunc amoro illo sine omni mutatione domus p̄ solis radium dominus illustratur. ita etiam fit in intellectu remoto omni impedimento corporum per etatem ⁊ exercitum studij statim resultat in intellectu vniuersalis scientia ex apprehensione particularium. ergo scientia fm actus que accipitur in anima non est generatio quedam rei inse generate per potentiam mouentium aliquorū. sed est resultatio eius in nobis. nisi aliquis improprie loquens dicat reverentes sensibilium ad sensus siue visibilium ad visum. ⁊ tangibilium ad tactum esse quasdam generationes formarum. qz visibilia in visu etiam siue transmutantur. ita q̄ nulla potētia transmutat visum. s̄ potētia remotis ab obiecto visus impedimentis subito resultat forma in visu. Et eodem modo etiam est de tactu. non quidem fm medium tactus. sed fm q̄ species tactus resultat in parte anime que iudicat de tangibili. Lū em forma tactus generatur in medio tactu quod est intra in animalib⁹ subito per resultatio nem fit intentio illius foris in parte que perceptua est tangibilium nulla potētia mouente partem illam anime. et talis quidem actus est vniuersalis scientia in anima. et ideo si aliquis vere ⁊ proprie loquens tales sensibilium in sensitivis potentib⁹ resultationes dicat nō esse generationes ⁊ alteratioes. tunc multo minus dicere debet q̄ resultatio vniuersalis scientie in anima sit generatio aut alteratio proprie dicta. quia resultat in intellectu siue omni sua transmutantur ex sensibili um accepto ⁊ per lucem intellectus agentis

Que aut ex principio acceptio scientie nō est generatio neq; alteratio. In residentia quieta, ri em̄ ⁊ anima sciens fit ⁊ prudens. Sicut igitur neq; cum dormiens excitetur aliquis. aut ebrius pauset. aut infirmans ordinetur factus est sciens quāuis prius nō poterat vti ⁊ fm scientiam agere. sed mutata perturbatio ⁊ in statum reuidentem mente inerat potentia ad scientie ygruitatem. Huius igitur aliquid fit ex principio in scientie existentia. Turbationis em̄ q̄ es quedam et residentia. Hec igitur infantes possunt addiscere neq; iudicare sensib⁹. similiter neq; seniorib⁹. Multa em̄ perturbatio circa eos ⁊ motus. stat autem ⁊ pulsat turbatio ali-

Physicorum

quando quidem a natura. aliquando autem ab aliis. In utrisque enim his alterari aliquid accidit sicut cum surgat et fiat vigilas ad actum. **M**a nifestum igitur quod ipsum genus alterationis in sensibili est et in sensibili parte anime. In alio autem nullo nisi secundum accidentem.

Nec physios sed et acceptio scie que fit a principio. ut cum aliquis ex ignorantia factus est sciens. non sit generatio neque alteratio. quia illud quod aduenit alicui per questionem corporalium motuum et per residentiam passionum sensibilium illud non aduenit alicui per motum sine per alterationem. sed scientia que est cognitio speculativa et prudentia que est cognitio practica sunt huiusmodi. ergo non aduenire per generationem. **M**aior pars quia alteratio abiicit aliquid a substantia mobilis et non aduenit nisi per motum et inquietationem corporis et passionum sensibilium. **M**inor patet. Nam eo modo acquiritur scientia quo modo est usus secundum scientiam. quia per usum scientia conservatur et per usum acquiritur. sed non potest aliquis ut scientia. si abundant in eo passiones. sicut in pueris qui instabiles sunt propter inquietudinem complexioris. quia in eis complexio multum abundat in subtili humore qui est facile mobilis et in eis est calidum multum. quis calor non est ita acutus sicut in iuueniis. et ille calor multum mouet. et sic confusio motuum corporis impedit actum anime per intellectum. et sic species acceptae a ipsis continuae mouentur et non ordinante et pure deferunt a spiritibus animalibus. et ideo super eas non potest figi lux agentis intelligentie. ut resultantes virtutives ponant in intellectu possibili. Et simile huius est. dicit dominus Alienus in formis resuanteibus in aqua fluente. Ille enim sunt confusa et distincte videri non possunt. Et ideo dicit plato. quod est in pueris sicut in dormiente et ebrio et infirmo ex humore cerebri infecto. quod sicut ebrios non considerat bene nisi digesto vino cuius calore et humore phantasmara distincta esse non permittebantur. et conceptiones firmes esse non poterant. Et sicut dormiens humidus frigido descendente a capite. et habet virtutes ligatas animales precepue exteriores. Et sicut infirmus humore innaturali opilante impeditur ab apprehensione ordinata in quoddam amentia. ita pueri propter humidum fluidum operans cerebrum et dissipans imagines apprehensiones non bene iudicant secundum sapientiam prudentiam et scientiam. sic ergo non est factus sciens per alterationem quod aliquis dormiens surgit aut ebrios post digestionem aut infirmus si ordinetur in capite. ita etiam ille qui primo accipit scientiam. et ideo non est alteratus in intellectu ab aliquo mouente. Ebrios enim aut dormiens aut infirmus non poterat vel scientia secundum actum. sed facta ramen mutatione in corpore non in intellectu. quod mutacionem corporis venit in statum ordinatum tunc potest ut scientia. quia tunc inequitat ei potentia utendi scientia secundum quod congrui erat. et huius aliquid sit in existenti scientia quando ex principio accipitur. quoniam quies turbationis in corpore quedam est restitutio intellectus ut resultare possint in ipso que antea resultabant. Et hac de causa infantes non possunt addiscere in infantili etate. et etiam cum primo incipiunt studiare de rebus. Similiter dicit philosophus et senioribus in quibus quies iam facta est non competit bene iudicare. Et subiungit philosophus et pluribus de causis sit

Aristotelis

status turbationum. aliquando enim sit a natura. et hoc quando eras debita accedit. et hoc est commune in omnibus. aliquando autem sit per studium ordinans passiones. operantur autem ad hoc exercititia bona et liberalia. et precipue virtus que est castitas. quia peccatum incontinentie subiectum hominum passionibus que impedit intellectus comprehensionem. sicut in pueris impedit eras. quia illud quod in pueris facit eras hoc facit in luxuriosis passio. propter quod in ethicis peccatum incontinentie inter puerilia. peccata computatur. In utrisque autem his accidit intellectus facta quadam in corpore alteratione. sicut dicendum est de dormiente. qui digesto humidus frigido organis sensuum solutus surgit et fit vigilans ad actum. **O** Et similiter est in eo qui accipit scientiam mutatione facta in corpore suo secundum prehabitu. ideo non sit scientia in intellectu. ita et intellectus alteratur per se et essentialiter. neque sicut in eo quod scientia sequatur quandam alterationem factam circa intellectum. sed sit in eo quod sequitur per accidentem quandam alterationem factam in corpore. **O** Dicitur enim per accidentem scientiam sequi alterationem. Nam illa alteratio non per se est causa scientie illius. sed facta alteratio ordinata sit experimentalis collectio particularium et remanens stat in anima sensibili. et tunc luce intellectus agentis sit scientia in anima sine aliqua intellectus mutatione. **M**anifestum est igitur ex predictis quod solum vera alteratio est in corporibus distinctis sensibilibus qualitatibus. et etiam in sensibili parte anime exteriori et interiori. que est concupisibilis et in nullo alio. et ideo partes animae sensibilis cum indigeant corpore non possunt secundum secundum quos eo indigent separari.

Utrum solu contingat

fieri motum alterationis secundum qualitates sensibiles tercie speciei qualitatibus

Arguitur primo quod non. quoniam habitus et dispositiones acquiruntur de novo in aliquo subiecto et etiam remouentur. sed hoc sit nisi per mutationem. sed omnis mutatione ad qualitatem dicitur alteratio. Confirmatur per Aristotelem quinto huius dicentem. quod motus de sanitate in egreditudinem contrariatur motui de egritudine in sanitatem. quod non ponetur nisi in ipsis esset alteratio. Confirmatur secundo. ad omnem qualitatem est per se motus que suscipit magis et minus et intenditur et remittitur. sanitas autem et egritudo suscipiunt magis et minus. intenduntur et remittuntur. ergo ad ipsas est alteratio.

Secundo sic. ubique est mutatione de una qualitate contraria in aliam qualitatem contrariam. ibi est alteratio. ratio. de virtute autem ad vicum aut econtra est mutatione de una qualitate contraria in aliam. ergo etiam. **T**ercio sic. sit in qualitatibus primae speciei non esset alteratio per se hoc sit. ideo. quia prius facia est alteratio in alijs qualitatibus. ut sanitas ad alterationem factam inter qualitates activas et passivas. sed hoc non impedit. quia ad qualitates secundas tercie speciei sicut ad alteritudinem et ingredientem est per se alteratio. et tamen ipsa non sit in ipsis nisi per actionem et per passionem qualitatum primarum. ergo non solum in qualitatibus tercie speciei est per se alteratio. **Q**uarto sic. durum et molle sunt de secunda specie qualitatis. et ramen ad ipsas est per se alteratio. sicut etiam ad rarum et densum. humidum et siccum. ergo ad qualitatem

Liber

ates secunde speciei est per se alteratio. Confirmatur sic de naturali potentia potest fieri mutatio ad naturalem impotentiam. qz naturalis potentia causatur ex victoria forme super materiam, et naturalis impotentia ex Victoria materie supra formam in composito aurem successiue materia quandoqz dominat supra formam et econtra. ergo ibi est mutatio de naturali potentia ad naturalem imponentiam. In opolitum est doctrina phi in textu. Et pro intellectu questionis more ponuntur duo discursus.

Quorum maior pmi est ista

Alteratio vera existens motus species est in ter prarias qualitates. Minor. Vero contrarie sunt qualitates de tercia specie ac maxime prariantur que sunt qualitates prime.

Locutio. Igitur motus alteratiois est soli pfecte in tercia specie qualitatibus.

Maior pars. Nam omnis motus est de prario in contraria. ut patuit quinto hulus. Alteratio autem est motus qualitatem. ergo erit inter qualitates prarias. Iz enim sit de medio in extremum aut econtra. hoc ramen non sit nisi quia medium habet rationem extremi. Et dicitur vera alteratio. quoniam invenitur alteratio quedam improprie dicta. que non est de prario in prarium. sed potius de pratione in habitu. ut est alteratio sensus a suis sensibiliis et alteratio ignorantie in scientia. Et dicitur. quo ad qualitatem impositionis nominis. ut latius patuit in quinto hulus. et in post predicamentis.

Minor pars. quoniam qualitates tercie specie habent veram operatioem prarias. agit enim et patiatur ad inuicem. et mutuo le expellunt ex pulsione propria et immediata. Inuenitur aut illa prarias pma in qualitatibus tangibilibus. et inter illas primo in qualitatibus pmissis. que sunt quatuor. scilicet calidum. frigidum. humidum et siccum. ut patet in secundo perigeneseos. ex quibus est actio et passio in omnibus qualitatibus secundis. et omnes alteratioes naturales reducuntur ad alteraciones factas sive istas qualitates. In alijs aut prariis qualitatibus est prarias causa ab ipsis. Etiam in alijs sensibilibus ut in gustu sapor causa a qualitate pmissa siliter odor et color.

Sed dices. sonus non general a qualitate pmissa. sed a percidente et sonante. ut de secundo de aia. quare etiam qdam phorum dixerunt et alteratio que est inter grauem sonum et acutum in auditu est equivoqua ad alterationem que est in alijs obiectis alioz sensu. sed tales alteratioes non habent aliquam alteratioem rationem. Ad hoc dom est. quis psum ad pmissum sonum generatio sonorum fiat a violente. tamen non est ad illud quod est medius deferens sonum. Nam sive diversitate medii sonus diversificat. medius enim sonus est humidus mobile et hoc est diversificatus penes spuma et corporale. et penes calidum et frigidum alter et alter sonat humidus enim acris melius sonum defert et facit sonos magis resonare quam medium alteratum per humidum aquae. Non soli he qualitates pmissae faciunt ex parte medi diversitate sonorum sed etiam puenit diversitas sonorum ex parte corporum sonantium.

Conclu. Alteratio est mutatio per

se de una qualitate in alia qualitate praria subiecto ma-

nente eodem. ista enim mutatio non est per se in alijs specie a

tercia. qz est in tercia specie qualitatis. Diversimodo tamen est in

ipsis. qm pmissum reperit inter obiecta sensus tactus qdiciuntur qualitates pmissae. qz obiectus gustus ut sapor dulcedo et amaritudo et plumponit alteratioem in qualitatibus pmissis

Septimus

Maior alterius discursus.

Alteratio est quando subiecto substantialiter eodem manente fit mutatio in finis qualitatibus. Minor. Non variantur naturales potest aut impotentie nisi fiat variatio substancialis. Conclu. Igitur ad eas non est alteratio quis ex sequenti generatio aut corruptio.

Maior est phi pmissum de generatioem. ibi ponit dñiam in alterationem et generatioem. qm generatio est mutationem totius in hoc totum nullo sensibili manente eodem. Alteratio vero est qm subiecto manente eodem solum fit mutatio in sensibili claritate. Minor p3. qz natu-

rales potest aut impotentie fluit ab essentialibz principiis rei. qz non est esse variatio in ipsis nisi variatis essentialibz libo subiecti principiis. et qz non variantur essentialibz subiecti nisi per generatioem et corruptioem. ergo ad eas non est esse alteratio. et per sequens sequitur conclusio qz naturales potest variantur per generatioem et corruptioem et non per alteratioem.

Dicitur in conclusione ex sequenti generatio aut corruptio. qz terminus generatioem est duplex. scilicet pmissus sive pmissus sive pmissarius et pcomitans sive secundarius. pmissarius terminus est suba sive esse generatioem non et non esse corruptioem. sed pcomitans sive secundarius est qz infallibiliter pcomitatur et sequitur essentialia principia rei. scilicet spiritus et individui. et ideo ad eas ex sequenti et per accidens est generatio. Et ppter istam naturalem sequela potest natura lis et impotentie ad principia sube dixit Alexander peripateticus qz naturales potest aut impotentie essent subiectiles forme. et non propria accentia. qz intelligendum est sub his non intellectu sic et non sunt accentia contingenter variabilia sive se. sed sunt accentia pcomitantis inseparabiliter subiectam in secundo modo psestatis. et ita possunt dici forme subiectales accipiendo subiecte ut non distinguuntur pter subiectis.

Ad obiecta in oppositi.

Ad pmissum dñm est. qz alteratio duobz accipit modis. uno modo per qualitatem acquisitorem claritatem de novo. et sic etiam in pmissa specie qualitatis est alteratio. cu in ea de novo claritatem acquirantur. Alio modo accipit alteratio proprie. et sic due modi de rebus sequuntur ad alteratioem. Prima est. qz talis forma terminet in transse alteratioem. hoc est qz talis forma immediate acquirat per alteratioem. et non sequitur alteratioem. Secunda est. qz forma sit talis qz sive ea res dicatur altera. et ideo requirit qz sit forma que oritur ex natura subiecti. sed neutrū illoz puenit formis de pmissa specie qualitatis. Nec etiam de quarta. qz tales formae non immediate acquiruntur per alteratioem. sed sequuntur alteratioem facta in tercia specie qualitatis. Exemplum p3 de sanitate. scia. et virtute. qm sanitas sequitur ad alteratioem qz eius claritatem sive humorum in corpore animali. scia enim sequitur alteratioem fantasmatum. et huius sequitur alteratioem passionis. tamen et sic p3. qz eis deficit pmissa pmissio. Secunda etiam deficit claritatem pmissae. et etiam qz tamen non sive illas claritates res non dicitur alterari. qz non oritur ex principiis subiecti. sed adveniunt ab extrinsecis. sicut p3 de scia et figura accidentali. et qz huius videntur in multa argumenta et pmissioem ut p3 vincitur in spaciencia. nec sanitas nec clemens magis et minus suscipiunt per se sive per accidens ad alteratioem claritatem pmissarum. Ad secundum dicitur qz quis inter pterit et viciū sic mutua successio. illa tamen sive si non est per se virtutis et vice. sed est aliquando in aliis quibus transmutantur quibus acquiritur virtus et moralis. etiam

Physicorum

virtus et viciū nō trarianū inter se trarrietate physica qm illa est inter qualitates actiuas et passiuas expellentes se ab eodem subiecto actione propria. sic autem non est de virtute et vicio. Ad tertium dōm est. qd nō est sile de qualitatibus primis speci et de qualitatibus tertie speci primo qm qualitates tertie speci trarianū trarrietate physica qd nō quenit illis de prima specie. Scđo qd qualitates tertie spēi semp determinate sequunt alterationes determinatas. vt albedo p se sequitur determinata alteratioē faciem in qualitatibus primis qd nō quenit illis de prima specie qualitatibus. Ad quartum dōm est. qd durū et molle duobus accipiuntur modis. vno ab aliena humiditate. aut siccitate. et sic nō sunt naturales potentie aut impotentie. et sic in eis mutatio sine mutatōne substancialiū. Alio modo a propria et illo modo nō variante sine varia tione substanciali et tunc est generatio ad ea et nō alteratio. Aut dōm est tere in idem redit. qd durū et molle cōsis derantur duobus modis. vno modo puit sunt naturales posse inq̄stuz sc̄i sequiū hūndū et siccū naturalia pncipia rei in qb̄ p̄sistunt. et hoc mō in ipsius nō est p se alteratio. Alio modo considerant fīm qd sunt qualitates actiue et pas siue. et puit sunt in aliquo subiecto per humidum et siccū que nō sunt naturalia ipsi rei. sed per accidentes et per aliqd extrinsecū in ipa re causant. et hoc modo in ipsis est alteratio. Unde manifestū est. qd hūndū et siccū aliquāt comiue nūt et reperiuntur naturaliter in aliqua re sicut terra. Alio quādo vero per accidentes et fīm hoc durū et molle diuerſimode in diversis subiectis reperiuntur. Et ad 2fir matōem dōm est. qd non potest fieri mutatio de naturali potentiā ad impotentiam. Nam si aliquāt subiectū habeat naturalem potētiā ad aliqd operandū nō potest habere naturalē impotentias ad illud. sed si habeat impotentiam ad illud operandū illa erit preter naturalē nec potest esse in aliquo subiecto. quia forma naturaliter domīnatur supra materialē et deinde materia habet dominū supra formam.

Incidūt dubia quorū

primum est. Propter quid in quarta specie qualitatibus nō sit alteratio cū mī in ea fiat transmutatio de figura in figurem. Solutio qd duplices inueniuntur figure. s. naturales et artificiales. Naturales em̄ sunt que consequuntur formam rei genite sed artificiales sive accidentales sunt forme accidentaliter aduenientes sicut sunt figure artificiales. per hoc dōm est. qd forme naturales cōequunt generatioē sicut naturales potentie. et ergo nō possunt esse tales nisi cū substanciali transmutatione subiecti. Nam sicut differunt naturalia corpora formis suis substancialibus ita differunt figuris. et tanta potest esse distantia in figura naturali ipsius speciei qd illud qd generatur nō saluerit in spē illa. In artificiis autē figura est tanq̄ spēs talis sicut pater de domo et circulo. et ergo significatur velut substantie substitutiōis noīb̄. et ideo nō potest recipi noua figura nisi materia ipsa transmutetur a forma sub qua prius fuit. A forma quidē substanciali in figuris naturalibus aut ad modū substanciali in figuris artificiis. In vera autē alteratioē ipsum subiectū fīm substancialia sua penitus manet idem et nō variatur quare potest predicari proprio noīe de qualitate fīm quam sit alteratio. si illa in secreto accipiatur. vt dicēdo hoc calidū aut frigidū est es. sed sic p̄prie nō p̄dicari in figuris. qd nō dī p̄prie

Aristotelis

p̄prie qd cōclusus est es sed cōclusus est enēus. Nec p̄prie dicit qd domī est lignū sī qd domus sit lignea. qd figura non est in materia nisi sit mutata a statu suo in quo fuit et illa mutatio materie a statu in quo prius fuit facit hīc de noīariū p̄dicatōem vbi autē noīariā manet eadē ibi p̄t sub proprio noīe predicari. Sciendū etiam qd calidū et frigidū sua p̄gregatioē et disgregatioē sunt cā rari et densi ad quam p̄dēsatioē et rarefactōem sequiū fālta et alia figura accidētalis. qd ad eā nō est alteratio tanq̄ ad terminū intrinsecū et propriū. sed figura consequēt extrinseca ad hīmō i alterationem

Secūdum dubium est.

An sanitas et egroratio sint veri motus alterationis terminati ad sanitatem et egritudinem. Et videtur qd sic sanitas et egroratio denōinātura a termino ad quem. igit̄ ad istas qualitates est per se alteratio. Solutio qd nō. ut patet per phī in textu. Et ad obiectū in oppositum dōm ē. qd sanitas et egroratio nō dicūt solū motū alterationis p̄ se fīm qd refertur ad propriū et intrinsecū terminū cū alteratio qd se est ad illas qualitates qd fīm se et nō gratia alteri terminat alteratioē sicut ad calidū ē p̄ se alteratio. qd calidū per se et nō gratia alterius terminat calefactionē. sed sanitas et egroratio nominat alteratioē in ordine ad suum terminū cōcomitante et per accidentem. qd ad illas qualitates est alteratio p̄ accidentem que non fīm se sed gratia alterius terminant alteratioē. Et sic sine inconvenienti p̄t motus denōinār a termino intrinsecō et a cōcomitante sive extrinseco.

Tertiū dubium est.

An sanitas sit virtus. Et videtur qd nō. nā virtute laudamur sed eo ethicoz sī sanitatis nō laudamur. igit̄ nō est virtus. Solutio p̄hi dicēris virtus et malitia ad alijs quid sunt fīm dici qd nō fīm esse. cuī hoc sit realiter et qualitate distinctū. vt p̄prie in predicationē. Et ad obiectū in oppositū dōm est. qd virtus duobus modis capi. vno p̄prie fīm qd est habitus originaliter dependens ex voluntate et sic p̄tutes morales dūrāt. p̄ dicunt p̄tutes et illa laudamur aut viceperamur. qd disponit ad bñ opā dūropa moralia. Alio accipit p̄tēt. p̄tēt. p̄tēt. oī illud dī p̄tēt qd disponit ad bñ aut male oī p̄adū penes opā moralia aut naturalia. et sic sanitas ē p̄tus. qd disponit hōiem ad bñ operadū et egritudē ē malitia. qd disponit ad male opā p̄adū quātū ad opā naturalia. Et istud p̄bū p̄hi in textu qd dicit qd sanitas ē debita p̄mensuratio calidori et humidior nō intelligit p̄dicatōne formalē. qd sanitas est de p̄dicatōne qualitatē et p̄mensuratio de predicationē ad aliquid sī intelligitur p̄dicatōne causalē. vt sensus sit qd sanitas causalē rex debita proportionē calidiorū et humidiorū. et sic in predicationē causalē aliquid quod est vni p̄dicamenti bene potest p̄dicari de alio qd est alterius predicationē.

Quartū dubium est.

An virtus moralis sit quedam perfectio. Et videtur qd nō. quia virtus nō est perfectio et p̄prie nō aquiritur in indiuisibili tempore. An precedēs p̄bas. qd virtus non est ad esse. sed ad bene esse. sed illud qd nō est ad eē. non est p̄fectio simpliciter sed tūm fīm quid. sicut albedo.

Liber

est perfectio albi et nigredo nigri. Solutio q̄ sic es q̄ omis pfectio indiuisibilis ē et in indiuisibili tpe datur. s̄ sic est de virtute morali. sicut Ad obiectū in oppositū dicendū est s̄m dñm Albertū quis nati sumus suscipe re virtutes perfectio m̄ est ab assuefactione. igitur sicut forma substantialis se habet ad materiaz ita virtus moralis ad practicaz p̄tem aie. et ideo sicut indiuisibilis est substantialis forma et in indiuisibili tempore datur. ita etiam est de virtute morali. nec impedit q̄ nō sit ad esse. eo q̄ vnu est esse rei qd̄ est a forma substanciali et ante tale esse rei nihil est. alterū aut̄ est ad pfectōnem potentie p̄tractice ad actū. et hoc est post esse rei sicut et ipsa potentia. nihilominus pfectio ipsius est indiuisibilis. et ideo etiam nō intercipitur contrario. et ideo nemo s̄m p̄tem est i vñcio. et s̄m p̄tem in virtute. neq; in motu neq; extra motu existens. sicut est s̄m aliquid in albo et s̄m aliquid in nigro ille q̄ mouet ex albo in nigru. qz albu nō est indiuisibilis et simplex forma sicut virtus moralis ppter qd̄ nō est motus ad ipsam. ergo nec alteratio sed potius finis ē alterationis cuiusdā. sicut generatio finis est alteratiois.

Et si circa virtutem moralē nō sit alteratio tuc etiam circa maliciam virtuti morali oppositā nō est alteratio. qz malicia nō est positio alicuius qualitatis aut habitū cōtrarij. sed potius est corruptio et remotio virtutis sicut et omne malū nō est positio alicuius sed priuatio illi⁹ habitus cui malum illud oponit.

Quintum dubium est.

An virtus moralis sit ipassibilitas sicut dixerū plato/ni. Solutio q̄ nō. qz habens virrum moralē ad/ huc sentit passionem sicut mansuetus sentit iram. qz nisi sentire irā potius diceretur mollis q̄ mansuetus. vir/tus em̄ est moderatrix passionū. ita q̄ est ipassibilitas h̄ modo quo quenit hoc est q̄n oportet ybi et quo er qua/liter et sic de alijs circūstantijs ergo etiam virtus mora/lis ppter passiones circa quas est ē puncta alteratioñi. Cristicia em̄ et delectatio sunt passiones illate in sensibilibus et sunt circa sensibilem p̄tem aie que est p̄cupiscibi lis aut irascibilis s̄m q̄ plato eam definiens dixit. q̄ vo/luptas sive delectatio est generatio in sensibile aiam. Et est notandum s̄m dñm Albert. q̄ duplex est delectatio que dam em̄ est sensibilis et illa est corporalis et sensibilis pas/sio. Alia est simpliciter delectatio et solius mentis et illa nō est necessario cū passione. qz talis nō habet cōtrarium qz ipsa nō est vere passio. sed potius sicut dicit p̄hs deci/mo ethicoñ est operatio propria et cōnaturalis habitus non impedita.

Sextum dubium est.

An p̄hs bñ dicat in textu. In residentia et quietari aia sciens fit et prudens. Et videt q̄ nō. qm̄ quies sive quietari et residentia sunt idem. qz qd̄ quiescit resideret et per sequens in textu est superfluitas. Secundo si scien/zia fiat in nobis per quietationem tunc surgit opinio plaro/nis dicentis q̄ scie sunt nobis p̄creare. Solutio q̄ sic. vt pater autoritate p̄hi. Et ad obiecta in oppositū est dicendū ad primū. q̄ ille p̄tiale referuntur ad diuersa. quia quies refertur ad turbarionem corporalis motus. et sic in sensib; est quies. residētia vero refertur ad passio/nes pris sensitiae q̄ dicuntur residere q̄n nō s̄t in suis p̄/p̄is opatiouib; s̄ sequuntur iudicū rōis. Nec oīno ve-

Septimus

rum est. q̄ idem sint residere et quiescere. quia quiescere dicit oīm absentiam motus. sed residētia dicit quietem q̄ est in aliquo prius moto sicut aqua dicitur habere resi/dentiam q̄i separatur purū ab impuro. sic etiam in homi/ne dicuntur residere passiones q̄i subdunq; dominio sive im/prio rōis. et qz p̄ virtutes morales passiones pfecte subdunq; dominio rōnig. ideo exercitū p̄tū moralū mul/tum valet ad scie acquisitionem. qm̄ p̄ tales virtutes refre/nant passionū motus quib; impeditur acquisitione scie. Et ex istis p̄tū q̄ qm̄ dīt Arresto. aia sedēdo fit p̄udens nō intelligit de sessione corporali. s̄ de sessione que ē s̄m re/motionem motū corporalū in corporalibus humorib; et passionib; pris sensitiae. Ad secundū dñm est q̄ duo bus modis poteſt intelligi sciam nobis aduenire p̄ q̄era/tionem. Uno modo sic. q̄ nullus motus fiat in acquire/te sciam et illo modo nō intelligitur textus. Alio modo poteſt intelligi q̄ scia adueniat per queratioem qz scz in intellectu nō est aliq; motus s̄t in sensu et illo modo int/elligitur textus qz illa alteratio que est in phantasmati/bus nō est in subiecto scientie qd̄ est intellectus.

Dubitabit aut̄ vñiq; aliquis vñrū oīs motū om̄i cōparabilis sit aut nō. Si igitur oīs com/parabilis est. et equaliter velox est. qd̄ in equa/li tpe equale mouetur erit circularis aliquis eq̄lis recto. et maior esset et minor. Amplius al/teratio et loci mutatio quedā equalis cū equali tpe aliud quidē alteref. aliud vero ducatur. Erat ergo passio equalis longitudini. sed impossibi/le est. Si ergo cū in eq̄li tpe s̄m equale moueat tūc equaliter velox eq̄lis est aut nō ē passio oīs longitudini quare nō erit alteratio loci mutati/oni eq̄lis neq; minor. Quare nō oīs p̄pabilis. Iste est tractatus secundus et ultimus huius septimi in quo p̄hs determinat de p̄patō motū. Et dividit i/tria capl. In quoru primo ponit quedam requisita ad p̄patōem. In secundo applicat illa p̄partiōem motū. ibi sic et circa motum. In tertio ponit alias regulas circa p̄patōem velocitatis et tarditatis in motibus. ibi qm̄ at/mouens. Et dividit primū capl in duas pres. In qz p̄ma mouet vñā dubitationē. In secunda pre soluit ea po/nendo ea q̄ generaliter requiriūt ad p̄patōem. ibi. Et qz cunctū nō equinocta. Quātū igit ad primā p̄tē p̄hs mo/uer dubitarōem ista scz. An oīs oīs motus sit oīmotui p̄pabilis aut nō p̄que velox et magis et minus velox. Et primo ad p̄tē negatiū. Nā si oīs motus oī motui esset p̄pabilis tunc motus circularis motui recto erit cō/pabilis s̄m p̄portionē velocitatis ita q̄ posset vere dici q̄ aliquis motus circularis s̄m velocitatem est equalis motui recto aut minor ipso aut maior s̄m p̄portionē ve/locitatis. et sic sequeret q̄ alteratio et loci mutatio cēnt ad inuicem p̄pabiles et sic p̄fabilis q̄litas erit equalis q̄litas. qz loci mutatio sit s̄m q̄litate spaci. et alteratio s̄m p̄fabilem qualitatē s̄t incōuenies est illa ad inuicem p̄pabiles. qz etiā motus circularis nō est motui recto p̄pabilis qz alias linea recta et circularis ad inuicem p̄pari pos/cent. qz oīa q̄ p̄panf s̄m magis et min⁹ et equalē mēsurat se inuicē p̄ pres et iō sunt sibi inuicē supponibiliā. et iō oī ipa esse vñius nature omnino. qz vñiq; dīg; mensuratur minimo sui generis s̄m excessū et defectū et equalitatē.

Physicorum

Si igitur finis predicta concedatur. quod equaliter velox est cum illo quod in equali tempore mouetur per equale aliquid. oportet quod habeat velocitatis definitionem et equalia sunt per quem transiunt equaliter velocia sed nulla passio equis est loco gradus. nec maior nec minor. igitur motus per passionem et longitudinem non mouentur per equalia nec per maiora nec per minora. sed nec equis nec velocius nec tardius mouentur et per sequentes alteratio non potest comparari locum translationis. et sic non omnis motus omni motui est comparabilis secundum proportionem velocitatis. Si autem equaliter velocia sunt que in equali tempore per equalia transiunt oportet quod in equaliter velocibus duplex sit equalitas una scilicet temporis et alia eius per quod siue in quo est motus sicut in natura quod fluit in motu iam manifestum est. quod nulla equalitas est in ter circulum et lineam rectam.

In circulo ait et recto quoniam contingit Inconveniens quidem enim est nisi sit in circulo similiter aliquid moueri et hoc in recto. Sed mox necessarie est aut velocius aut tardius sicut si hoc deorsum. hoc autem sursum. Amplius nihil differret in ratione si aliquis dicat necessarium esse velocius mox aut tardius moueri. Erit autem maior et minor circularis recto. quare et equalis. Si enim in a tempore ipsum b. transiit aliud aut ipsum c. minus erit b ipso c. sic enim velocius esse dictum est. Ergo sicut in minori equale velocius est. Quare erit aliqua pars ipsius a. in quo ipsius b. circuli transibit et in toto a ipsum c. Attuero si sunt comparabilia accidit modo dictum equale esse rectum circulo. sed non comparabilia sunt neque ergo motus.

Nicophorus prosequitur de motu circulari et recto dubitationem et arguit ad premum affirmatiuum quod motus circularis et rectus possunt ad iniucem comparari. et hoc sic aliquid potest moueri aliquando in circulo et illud idem potest moueri in linea recta. et si illud fieri potest tunc necessarium videtur esse. quod motus eius in circulo sit velocius aut tardius aut equaliter velox motui eiusdem aut similis sibi in recto. sicut si diceretur quod aliquid aliquando ascendit per lineam rectam et aliquando descendit de isto enim statim videtur sequi quod aut eque velocius aut minus velocius ascendet sicut descendit. Sed istud ut videatur nihil differt finem velocis. ut si aliquis dicat quod dato quod aliquid mouetur in circulo et in recto motus ipsum moueri velocius vel tardius in uno motu quam in alio. sicut si diceret ipsum sic comparari in motu ascensionis et desessionis finis huius enim motus circularis erit maior et minor recto. et cum excedentia et excessus dividantur ad equaliter tunc erit circulus spatus recto finis equaliter maius enim resecare et minori apponere ut reducatur ad equalitatem. Et istud propositus ostendit in terminis non facilius dicat a. b. signum circulum et c. significet lineam rectam et dicamus quod duo transiunt per istas magnitudines quocumque sint illa in uno tempore quod est a. cum circulus sit spacio maioris quam linea recta. si inter eadem duo puncta unum mouearur per arcum semicircului et alterum per diametrum. video quod illud quod vadit per arcum transit maius spaciū in eodem tempore in quo aliud transit per rectam diametrum. sed velocius est illud quod in equali tempore transiit per maius spaciū.

Aristotelis

ergo velocior est motus in semicirculo quam in diametro et per sequentes circularis et rectus sunt hoc modo comparabiles. Præterea dictum est in sexto huius quod illud est velocius quod in minori tempore transit equale. addamus igitur velocitatem illi quod mouetur super circulum tunc ipsum mouebitur velocius quam prius. et dicamus quod illud quod mouetur super rectam lineam que est et moueatut ut prius. tunc id quod mouetur super circulum in pretempore a circulum et in rotore tempore aliud quod mouetur super lineam rectam transit lineam rectam. ergo velocius est id quod mouetur super circulum quam id quod mouetur super lineam rectam per definitiorem velocioris. igitur videtur esse adiuvicem comparabiles. Sed si istud concedatur tunc sequitur inconveniens supra dictum scilicet quod rectum sit equale circulo hoc est motus rectus sit equalis circulare. et per consequens illa que sunt diversarum specierum et naturarum sunt equalia et excedentia et excessa. sed hoc est magnus inconveniens ut supra ostensum est.

Et quecumque non equivoqua omnia comparabilia sunt. puta quare comparabile ut utrum acutius stilus aut virum aut vox ultima. Quia enim equivoqua non comparantur. Sed ultima ei que iuxta ultimam comparabilis est. quoniam idem accidit acutius in utrisque ergo non idem velox et hic et ibi. Multo autem adhuc minus in alteratio et loci mutatione.

Ista est secunda pars capitulo in qua probatur soluit dubitacionem motus per hoc quod ostendit quod tres proportiones ad comparationem requiruntur. Prima est quod illud in quo fit comparatio sit uniuersum ut si qualiter quare non sit comparatio inter ista stilus virum et vox ultima in neumatibus in acutiori. porro responderi quod ideo quod acutius dicitur equivoce de illis. in equivoce enim nulla sit comparatio. Nam acutius in stilo est quod pungit et penetrat in tactu. acutius autem in vino est quod penetrat in lingua. et acutius in neumate. Ultimum iacumine est quod fortius alijs penetrat in auditu. et ideo quod equivoetur non sit inter ea comparatio. cum omnia quod continentur non possint comparari per unam naturam que est in utrisque in equivoce aut non est una natura sed tamen est in his quenam in nomine. Ultima enim nota in cacumine comparabilis est vox aut neumatibus acutus. eo quod acutum unius rationis est in utrisque.

Aut primus quidem hoc non verum est. quod si non sunt equivoqua comparabilia. Multum enim idem significat in aqua et in aere et non sunt comparabilia. Si autem non duplum quidem idem Duo enim ad unum et non comparabilia sunt. Aut et in his eadem ratio. Et namque multum equivoctum est. Sed quorundam et rationes equivoce sunt. ut si dicatur aliquis quod multum est tamen. et adhuc et si aliquod tantundem et equale equivoctum esset. Et unum autem si contingit statim equivoctum. si autem et hoc et duo.

Nicophorus arguit contra illud quod dictum est dicens. quod non sit verum quod illa soluū sint comparabilia quod non equivoqua sunt. quod finis hoc omnia equivoqua sunt comparabilia sed hoc est falsum. quod multum videtur esse unius rationis in quocunque sumatur scilicet in aere et in aqua. cum multum sit quod est tamen.

Liber

et amplius et sic aqua esset comparabilis aeris per multum et paucum. sed hoc est inconveniens. quia cum aer et aqua distent essentialibus differentiis nihil idem est in eis. sed quecumque parantur per aliud idem in vitroque comparabilitum. igit aer et aqua non parant adiuvicem. Et si dicatur quod multum non est eiusdem rationis in aere et in aqua. tunc accipiatur duplex quia illud in oibus videtur esse eiusdem rationis et tamen non parant aer et aqua in eo. Nam non dicatur quod aer sit duplex ad aquam. quia sicut etiam est equalis sibi. et sic calidus est equale frigido. et spissale corporeo. quod falsum est. igit non sufficit vniuersitatem rationis. Ad istud argumentum responderemus dicens quod multum et duplex sunt equiuocata. quod multum dicitur quod habet tantum et amplius. sed duplex est quod est sicut duo ad vnu. iste enim definitiones sunt esse physicae in diversis accepte equiuocata sunt. quod cum dicitur multum esse in aere quod est tantum et plus. et duplex quod est sicut duo ad vnu. Illud enim plus quod ponitur in definitione multum non erit eiusdem rationis cum eo quod dicte multum aque et duplex aque quoniam potius erit et tantum equiuocata et plus erit equiuocata quod ponitur in definitione eius quod est multum. et duo erit equiuocatum. et vnu erit equiuocata quod ponitur in definitione duplex.

Quoniam propter quid comparabilia alia quidem sunt alia veronon. siquidem erat una natura. Aut quia sunt in alio primo susceptio. Equus quidem igitur et canis comparabilia sunt virtus albius. In quo enim primo idem est superficies et magnitudo similiter. aqua autem et vox non in alio namque subiecto sunt.

Nicolaus confirmat obiectorem prius motum. quod si inter vniuersitatem sunt comparabilia et quedam non. tunc maior questione est quare quedam eorum sunt comparabilia et alia non. Et ista questione solvendo ponit secundam positionem ad parationem requisitam. et est ista. quod ad hoc quod aliqua paratur ad inuicem requiratur illud in quo paratur habeat idem subiectum coe in parationib. sive secunda positione est quod forma illa in qua aliqua duo parant habeat in comparationib primum id est. primum susceptiuum. Unde plato voluit quod inter res nature duplex reperiatur diversitas una qua aliquae res dicuntur diuise. quod rationes earum sunt diversae. et sic canis se habet respectu canis larvalis hydry celestis et belue marine. aliquae res sunt diuise non quod rationes earum sunt diuise. sed tamen quod sunt susceptibilia. sive subiecta earum sunt diuersa. sicut multum in vino et numeris et in aere. Et sicut duplex et dimidium in discretis et primis. et hoc modo forte alijs dicet velox esse diuersum in recto et circulo. quod secunda susceptiuum est diuersum. Et sic equus et canis possunt comparari in albedine eo quod susceptiuum eorum. quod est superficies aut magnitudo est eiusdem rationis in equo et cane. Aqua vero et vox non possunt comparari in gravitate. sicut vtrumque eorum dicitur gravis. quod in eis non est subiectum gravitatis eiusdem naturae aut eiusdem rationis. Etiam non possunt parari in magnitudine. quod secundum subiectum magnitudinis aequaliter substantia et secundum subiectum magnitudinis vocis est sonus. quod vocis magnitudo fundatur in magnitudine soni. primi.

Aut manifestum est quod erit omnia sic facere vnu. In alia autem vnuque dicere esse. quod erit idem equaliter dulce et album. Sed in alio amplius suscepti-

Septimus

num cuiuslibet accidentis non paratingens est. Vnu vniuersitatem est primum. Si ergo non solum operatur parabilia non equiuocata esse. sed non habere differentiam neque quod neque in quo.

Hic probat duabz rationibz quod non sufficiat quod forma illa quod in alijs duo parant habeat primum susceptiuum. Quia primum est quod si sic tunc sequitur quod omnia sunt vnu et vniuersitatem quecumque sunt in diversis subiectis. sed hoc est inconveniens. igit Sequela patet. quod tunc dici potest de oibus. quod vnu quod corrum est in alio et in alio subiecto. et sic equale vnicum est idem erit in rone. et dulce sive in voce sive in melle erit vnu et vniuersitatem sive albus sive sit in voce sive albus. Nam dicitur de oibus talibus quod ipsa sunt in una ratione sed sunt in alio et alio subiecto. hoc autem inconveniens est. igitur inconveniens est dicere. quod ista sint vnu in rone sed disserunt per subiecta. Secunda ratio est. susceptiuum vnu usciusque non debet esse paratingens. sed proprium et primum et quod subiectum est vnu. igitur subiectum est in definitione eorum. In definitione enim accidentum per se cadit subiectum et est quasi drina cadens in rone eorum sicut docet probus septimus metaphysice cum ergo nunc parant nisi subiecta et numerus fiat paratio nisi per aliquam passionem quod est in ipsis non erit illa vere vniuersitatem que habet diversa subiecta sive genus vel speciem. igitur non sufficit ad comparationem quod sint vnu in rone communis. et differat per subiecta et hoc precipue in physicis vbi omnia ad esse referuntur et non attenduntur sive definitiones logicas que in communione non dantur de ipsis. propter quod multum in numeris et in continuis sive liquidis et aridis non parantur. Et idem est de duplo et omnibus alijs et hoc patet per inductionem. quia curvum in tibia et in naso non sunt comparabilia. et similiter nudum in homine et in equo. Nudum enim in homine priuatio est vestitus. et in equo priuatio est pellis et ceteris. Si ergo sive predicta non solum operaretur esse non equiuocata in rone communis. sed erat non habere differentiam formalem et substantiale. neque in quiditate ipsorum sive que est comparatio neque in subiecto proprio in quo sunt tunc plana erit solutio problematis de multis et duplice et veloci in recto motu et circulari.

Dico autem sicut color habet divisionem non ergo parabile sive hoc. ut vtrum coloratum magis sit album quam nigrum. Hec enim parant non sive aliquae coloris in certum color est sive album.

Nicolaus ponit tertiam conditionem ad comparationem requisitam includentem duas precedentem. et est ista. quod illic in quo sit comparatio et ea que comparantur sunt accepta in inuisibilis specie. hoc est in specie specialissima. quod non sit comparatio aliqua nisi vbi potest esse maius et minus et equale. Non autem sit paratio talis nisi in accidentali forma quod per se vel per accidentem accidit et precipue sit sive passionem per se accidentem. Communis autem ut genus ita non paratur ad ea quoque est genus. quod est per se qualiter eorum. et hoc sicut color habet divisionem in species. et ideo colorata non parantur sive habere colorem querendo an magis album quam nigrum sit coloratum. quod sic non fieret comparatio sive aliquem colorem in specie acceptum. sed fieret comparatio sive est color in genere communis. modo omnis comparatio debet fieri in specie specialissima. sicut si fiat sive album ut ostendit an omnia canis sit albior equo.

Phyltor

Sic et circa motum eque velox qd in equa
li tempore mouetur equale tm longitudinis in
hac Si autem aliud quidem alteratum est ali
ud vero ductum. Equalis ergo hec alteratio
Et similiter velox loci mutatio. sed inconveni
ens causa aut quia motus habet species Qua
res si que in equali tempore ducta equali longi
tudine eque velocia erit equalis rectus et circu
laris. Utrum ergo causa: quia loci mutatio ge
nus aut quia linea genus. Tempus quidem
em semper idem atomus specie aut simul. Il
la autem specie differunt et loci mutatio species
habet. si quidem illud super qd mouet

Istud est secundum capitulo in quo phs applicat illas
conditiones ad parationem motuum. Et dividit istud capi
tulum in duas ptes. In quarum prima facit illud in cōmu
ni in secunda in speciali. ibi. De alteratoe aut. Quantus
igitur ad primā ptem dicit phs qd eadem qd requiruntur
ad parationem. etiam requirunt ad parationem motuum.
et ideo non bene parantur alteratio et loci mutatio penes
eque velox. Nam eque velox est qd equalis tpe mouet fm
equale. ita qd si duo mobilia mouentur localiter et pertrans
seant equalia spaci debent moueri eque velociter. Et
si duo alterentur et acquirantur qualitates similiū graduū dis
cuntur alteratoes eque veloces et ergo bene dictū est.
si vnu mobile moueat localiter et aliud alteret qd non est
eque velox motus cu non sine eiusdem speciei ex quo mo
tus in cōmuni dividit in alteracionem et loci mutationem.
Si autē dicat fm hoc qd illa sint eque velocia qd fm equa
lem longitudinem sime ducta motu locali. et hoc sufficit
ad parationem motuum ad inuicem. tūc sequetur inconve
niens. scz qd ois motus localis sit parabilis in velocitate
oi motu locali. sed hoc est inconveniens cu superioris sit re
putatum inconveniens. qd motus circularis et rectus sunt
ad inuicem parabiles. Et causa huius inconveniens est
qd loci mutatio genus est et habet species diversarū na
turarum in quibus nō est velocitas vni rationis. Aut cā
est qd linea qd est mensura spaci sup qd est motus est ge
nus et dividit in rectrā et circularem. et ideo motus vni
nature non pot est sup hec duo spacia. ppter qd vltē
velocitas nō erit eiusdem roris. Nō em dicī pot qd cā sit eq
uocatio roris. qd tēpus om̄i rēporaliū qd tpe mensuratur
est in atomo. id est in indiscernibili spē. qd p subiecta nō va
riantur. eo qd in temporalibus reb̄ nō sit sicut in subiec
to. sicut in numeris. vt dictū est in q̄to huius. et si tē
pus habeat spē ille sunt fm ptes integrales eius que
sunt priererit et futurum. Aut dōm erit absq dubio
qd ambo spē differunt et motus et spaci et loci mutati
ones sunt specie diverse in quib⁹ velocitas non oīno est
vnius rationis. ppter hoc qd illud spaci in quo est loci mu
tatio habet species que sunt rectū et circulare. et ideo lo
ci mutatio eadem in specie cu alia parabilis erit ei. qd ve
locitas earū est vnius rationis.

Aliquando aut in quo vt si pedes ambula
tio. Si ale volatio aut nō sed figuris loci mu
tatio alia. Quare que in equali tempore moue
tur fm eandem magnitudinē eque velocia sed

Arestotelis

idem indifferens spē et motu indifferēs species.

Hic phs excludit qdā qd videſ requiri ad cōparati
onem motuum localium. Nam alicui posset apparere. qd
motus locales diuersificant species fm instrumenta p
que fit motus. Exempli gratia. vt si queratur an volatio
que fit per alas et ambulatio que fit per pedes sint con
parabiles fm pportionem velocitatis. Ad hoc respon
det phs qd motus locales facti penes drām instrumen
torum sunt eiusdem species. Nam penes figuram dif
ferunt. Nam aliter fm figuram acceptiones spaci tran
sitvolans spaciū et aliter ambulās. et ideo si sunt fm cādē
longitudinē pnt dici eque velocia et plus et min⁹ ve
locia qd figura nō dat nisi accidē drām motui. et h̄ ē vez
fm qd mot⁹ pparatur ad id sicut in quo natura spē aut
generis est motus qd per illud specificatur et noīatur lo
calis aut alteratois aut augmenti. Sed si cōsidereretur
motus vt est actus mouentis et mobilis tūc non solū
accidentem dinam habet a mouēre et mobilis sed differē
species mouentis et mobilis ambulatio volatio et nat
atio. Et signū huius est sicut in quinto huius dictū est.
qd alia est continuitas ambulationis et alia volatiois. qd
ambulatio nihil tēporis interponit qdūs interponat alē
quid rei. sed volatio nec rei nec roris aliquid interponit. et
quo ad hoc velocitas erit equiuoca in ambulatio et vo
latione. Sic igitur in oīb⁹ parabilibus rebus esset idēz.
et fm spē indifferens qdūz ad naturam in qua ē mo
tus. hoc est cuius fluxus est ipse motus. sicut est linea re
cta aut circularis. quia etiam ipm moueri sive ipse mo
tus debet esse indifferens. Et sic pater qd motus loca
les facti penes differentiam instrumentorū sunt eiusde
spē si spaciū fuerit eiusdem speciei. sed si ambulatio fiat per
lineam circularem. et volatio per lineam rectam sunt dis
uersarum specierum

Quare hoc considerandum est que differē
tia motus. Et signat ratio hec qd gen⁹ nō vnu
aliqd est. sed iuxta hoc latēt multa. suntq; equi
uocationū alie quidē multū distantes alie ve
ro habentes quandā similitudinē. Alie vero p
xime. aut genere aut similitudine. vnde nō vi
den⁹ equiuocatōnes cu sunt.

Hic phs ostendit qd quando fit cōparatio motus ad
motum consideranda est que sit eius differentia. Et ex
ratione iam dicta elicit aresto. qd genus nō est aliqd vnu
simpliciter. cu in eo latēt multa hoc est ppter similitu
dinē et propinquitatē ad vnitatē generis multoꝝ. eqd
uocatoes latent. Sunt enim qdā equiuocatōnes multū
distantes. sicut sunt equiuocatōnes eoꝝ que a casu et for
tuna sunt equiuoca. vt qdā canis dicitur equiuoco de cas
ne latibuli. sydere celesti. et belua marina. ita qd equiuoca
ta nullā habet a seūtē pportionē. Aliēvero sunt eqd
uocatōnes fm attributionē vnius factōis ad alia sicut
factōes analogoz. qd habet quandā similitudinē et pro
portionē eo qd referunt ad vnum. Et illorum adhuc
quedam sunt proxima et parū distantes. sive distēt fm
genus in quo sunt sive distēt fm similitudinem com
paratiōis ad vnu. Dicunt enim parū in genere distare
que distante parum in natura illa a qua est impositum
nomen cum tamen sit diversa natura illa in se. Sed di
cuntur parum distare in similitudine comparatiōis sive

Liber

In qualitate in qua sit comparatio qn natura cōmūnis ē vna fm rationem logicam. et est alia p̄portio ipsius ad subiectum vnū. et alia ad aliud. et qn ille p̄portiones pa/ rum distant tūc facile decipitur aliquis. ut credat illud esse vniuocū qd est equoū. Aliæ sunt plus distātes et in his non est adeo facilis deceptio ut credant equiuoca esse vniuoca. Qū igitur tot modis fiat equiuocatio im/pediens p̄patōnem. solerter q̄rēdū est de forma in q̄ de/bat fieri p̄atio inter comparabilia. An sc̄ sit vna sun/pliciter pura sp̄e specialissima aut tm vna genere aut ana/ logia. et fm hoc aut sit p̄paratio aut nō sit.

Quādo ergo altera est species si idem i alio aut si aliud in alio. Et quis terminus aut quo discernimus quod idem est album et dulce aut aliud. quia in albo videtur altera. aut quia oī/no non idem.

Hic phs inquirit an species sit alia ex hoc. q̄ eadē na/tura est in alio et in alio recepta sicut posuerūt platonici. Responder p̄hs q̄ nō. sed ex hoc q̄ alia natura est i alio suscep̄tio. Et inquirit deinceps quis sit terminus? hoc ē q̄sī definitio declarans speciem. Et responder phs q̄ illa est propria definitorie rei qua possim⁹ discernere. An aliquid sit hoc aut illud pura albū et dulce. Est autē al/bum aliud a dulci. q̄ aut differunt in subiecto aut ut dic/tum est non solum ex hoc q̄ differant subiecto. sed etiā ex hoc q̄ nominat aliam et aliā natūram.

De alteratione aut qnō ē equaliter velox; al/tera alteri. Si itaq̄ est sanari alterari. Est autē hūc quidem velociter alium tarde sanatū esse et simul quosdam. Quare erit alteratio equali/ter velox. In equali em̄ tēpore alteratū est equa/le em̄ hoc non dicit̄ sed q̄ in q̄stitate equalitas est. ita hic similitudo. sed si sit idem qd mutatū est in equali tpe eque velox.

Ista est secunda pars in qua phs applicat illas p̄ditio/nes in sp̄ealiad p̄paratōm motuum. et ostendit phs q̄ vna alteratio p̄parat alteri mouēs vna questionē dices q̄ in q̄rēdū ē de alteratō e qnō alteratio vna e q̄lis vel ma/gis aut minus sit velox alteri. si em̄ sanari est alterari tūc p̄tingit de eadem infirmitate vnu cūtū sanari et alterū tardi⁹. Etiam p̄tingit qn̄c aliquos sumū sanari fm̄ tempus. ita q̄ ita cito sanatur vnu sicut et aliū. et tūc ille alterationes sunt eque veloces. cum sint alterationes eiusdem sp̄ei. Sz diceret aliquis eq̄litas reperit in q̄stitate. siltudo aut in qualitate. cū ergo alteratōnes sunt ad qualitates. videf q̄ nō possint dici alteratōes eq̄les sed potius similes. q̄ tempus est extrinsecū rei cuius est tempus. igitur oportet p̄paratōm alteratōm fieri p̄nes aliqd extrinsecū qd nō est q̄stitas. Ad hoc respon/det phs illo nō obstante alteratōnes dicunt̄ eque velo/ces que sunt fm̄ eandem qualitatē et in equali tpe. et in telligitur q̄ eandē qualitatē q̄ltas eiusdem sp̄ei et eq̄lū gradum. Unde licet qualitas nō est q̄stā per se et extensivē. tamen est q̄stā intensivē. et sic dicunt̄ alteratōes eq̄ veloces ex int̄cōe eq̄li qualitatē et eq̄litate tpe.

Utrū ergo in quo passio. aut passionē opor/ret p̄parare. Hoc quidē igit̄ q̄ sanitas eadē sit optet accipere aut neq̄ maius aut neq̄ min⁹

Septimus

sed similiter existat. Si aut̄ altera passio sit. p̄ta alteratur qd sit albū et quod sanatur. his n̄/bil idem neq̄ equale neq̄ simile. aut iam hec species faciunt alterationis et non est vna sicut neq̄ loci mutatio. Quare cōsiderandū q̄sunt species alteratōnis et quot loci mutatōnis. Si quidē igit̄ que mouentur sp̄e differunt quoru/s sunt motus fm̄ seipsa et nō fm̄ acc̄ns et motus sp̄e differunt. Si vero genere ḡne. si at numero n̄nero. Si igit̄ vtrū oportet ad passionem res/picere si idē sit aut similes aut eq̄liter veloces alteratiōes. aut i id qd alteratur ut si huius q̄dem hm̄i albatuz sit hui⁹ aut tm̄. aut in vtra q̄. Et eadem quidem. aut alia passione fm̄ q̄ eadem. Equalis autem aut unequalis fm̄ q̄ il la inequalis.

Hic phs mouet circa p̄dictā solutōem vna q̄stionē. An in comparatōe alterationū sit respiciendū ad passionē tm̄ fm̄ quā est alteratio. aut ad subiectū tm̄. aut ad tēpus tm̄. cū in phabito exemplo qd est de duobus qui eq̄ cito sanant̄ est accipere q̄ sanitas est eadē cū vnu subiectū neq̄nātūs hoc est fm̄ p̄tē maiorē neq̄ fm̄ p̄tē minorē ē h̄z silt. Aut etiā dicam q̄ sanitas est siltis sanitati q̄ vna nō est fm̄ maius neq̄ fm̄ minus tēpus q̄sī alia. Si at sit altera passio in duab alteratiōibz qn̄ aliqua alterantur ita q̄ vnu subiectū albet et alterū sanetur his nihil est cōe neq̄ sile neq̄ equale fm̄ q̄ p̄parari possunt. Et resp̄det phs. q̄ si fieri p̄paratio duas alteratōes penes q̄stirat̄ subiecti ut sc̄ tantū alterat̄ de vno q̄stum de altero. tunc erit p̄paratio et equalitas motū alteratōnis p̄ accidēs q̄ equalitas nō est alteratōnis p̄ se h̄z p̄ suū subiectū. Sz si attendat p̄paratio eq̄litatis in ipa passione fm̄ quā alte/rant̄ ea q̄ p̄gant. tūc erit p̄paratio impfecta et imp̄ropria i/pfecta qdē. q̄ nō est penes oīa q̄sunt in motu. imp̄ropria aut. q̄ eq̄litas nō d̄ de qualitate sed potius siltudo. Et diligenter hic cōsiderandū est. q̄ si fieri alteratio fm̄ passiōnes duas sp̄e differentes q̄ ibi sint due alteratōnes fm̄ sp̄ē et nō vna sicut dictū est. q̄ nō oīs loci mutatio cū oī loci mutatōne est eadē specie. igit̄ etiā alteratōnes et loci mutatōnes sunt fm̄ sp̄e differentes. Nō em̄ hic cōsiderat tm̄ de motibus sicut in q̄nto physico. sed con sideratur dñctia motuum in ip̄s subiecta q̄ mouent qn̄ illa subiecta sunt per se subiecta motus et nō per acc̄ns. Et iō qn̄ subiecta motus p̄ se sp̄e differunt. tūc etiā ipsi motus dñct sp̄e. ut patuit de volatione et ambulatione. Et si subiecta differat genere tūc etiam ip̄i motus diffe/runt genere. Et si subiecta differant n̄nero tunc et motus differunt numero. Nec aliquid detet mirari in illo qd dicitur q̄ subiecta motus differunt genere q̄uis oē qd mouentur sit in genere substantie. q̄ non accipitur hic genus p̄ genere generalissimo. sed p̄ genere subalterno sicut dici solet q̄ mobilium corruptibiliū et immobiliū in corruptibiliū non est idem genus. cum termini sint in eo dem genere predicamentali. Et sic patet ex predictis q̄ si queratur An in p̄partione et equalitate alterationū oportet respicere ad solā passionem si eadē sit passio aut similius aut equaliter veloces alteratōnes ipsarū fm̄ tēpus. aut oportet respicere solū id in qd alteratur qd est

Physicorum.

subjectū alteratōis investigando q̄ h̄mōi q̄dēm subjectī pars est. et alterius tanta est albata q̄ta sit alba. et sic necessariū est respicere in hec virtutē ad est tam in subjectū q̄ in passionē q̄ ex virtutē variat sp̄s alteratōis. et variata sp̄s nō sit ɔparatio. et sic necessariū est determinare de alteratōe an sit eadē aut non. sed alia p̄ passionē q̄ ipsa est eadem vel alia. et an sit equalis alteri aut unequalis per hoc q̄ cōsiderat an passio in subjecto uno est equalis passio eidē fīm sp̄m in altero vel unequalis. Si enī solū respectus fieret ad subjectum tunc esset comparatio per accīs in alteratōe. Et si ad solam passionē tūc esset im pfecta et impropria. Nec debet fieri ɔparatio solū penes tempus. q̄ tūc nō fieret cōparatio in mortib⁹ penes aliquā extrinsecū. q̄ est incoueniens. et ideo respiciendū est ad omnia illa simul.

¶ Et autem in generatiōe et corruptione idem pl̄iderandū est. quo equē velox generatio est. si in equali tpe idē et idiusibilē. ut hō sed nō aīal. Velocior aut̄ est si in equali tpe alterū est. Nō em̄ habem⁹ aliqua duo in quib⁹ alteritas sūcut dissimilitudo.

¶ Dic p̄hus ostendit q̄o delect fieri ɔparatio in generatione et corruptōe dicens. q̄ in generatiōe et corruptione idem pl̄iderandū est qđ in alijs pl̄ideratum est. q̄ generatio et corruptio nō tm̄ sunt muratoes simplices. s̄ etiā cōmūre mortib⁹. et sic sunt diuisibiles et ad inuicem ɔparabiles sicut alijs motus. Et sic generatio dī equē velox generatio n̄ si idem fīm sp̄m indiuisibilē. id est sp̄m sp̄ecifīstīmā generet in tpe equali cū alio indiuisiduo eiusdē sp̄i. ut si dicat q̄ h̄mōi ɔpatio sit in hoīe et nō in aīali. eo q̄ aīal sit diuisibile in sp̄s nō aut hō. Et tūc erit iequalis generatio generationi q̄n̄ in equali tpe pluri aut pauciori alteruz altero generat̄. Et proportionabiliter dōm̄ est de corruptōe. Nō em̄ sunt in ɔparatōe generatōis et corruptōis duo noīa. sicut in motu locali et alteratōis. q̄ euz ɔparant̄ mot̄? q̄ si ī cōtitute tūc ɔuenientia motū. p̄prio noīe vocalē eq̄litas et discouenientia eq̄litas. et q̄n̄ ɔpānt̄ alteratōes tūc ɔuenientia vocalē sūtudo et discouenientia vocalē diffīlitudō. Et in motu locali est spaciū qđ ē eq̄le aut unequalē. et in alteratōne est intentio qualitat̄ aut remissio. In generatiōe aut̄ et corruptōe nō habetur p̄pria noīa. q̄ vnu qđ est in substāntiis dī absolute et nō est in plurib⁹ aut duob⁹ ɔparatis ad inuicem penes subam. sed porciū similiū est in uno et p̄ pīs nō habetur duo noīa q̄b⁹ exp̄mis ɔparabilitas generationis ad generatiōem fīm ɔuenientiā et in vna velocitate et fīm discouenientiam.

¶ Et si numerus suba maior et minor numer⁹ sūtis sp̄i. Sed si innoīatum est qđ cōmune. et vtrūq̄ sicut que plus passio aut excellens magis. q̄tum aut maius.

¶ Dic p̄hus agit de ɔparatōe generatōis fīm opinione Platonis dicens. q̄ si numerus sit suba rerum ut dicebat platonici. tūc suba que esset eiusdem sp̄i ex parte vniuersitatis. quā plato posuit esse sp̄m et formā h̄z maioritatē fīm magnū et parū. que plato ex parte materie posuit. sc̄ q̄litas eiusdem sp̄i in alteratōe recipit magis et minus. In substāntia vero fīm platonicos non est nomen impositus. sicut in qualitate et cōtitute. Nam in cōtitute excellens dī

Arestotelis

maius. et excellens in q̄litate dī magis. Sed si hec positio platonis vera esset. tūc in equalitate generatōis non solū oportet respicere identitatē substāntie fīm sp̄m. sed enī fīm majoritatē et minoritatē. sicut in alteratōe oportet q̄ qualitas sit eadem et similiter insit.

¶ Utrūq̄ triplex cōditio in textu Arestotelis tacta sit in ɔparatiōe proprie dicta obseruanda

¶ Oct̄ videt q̄ non-nam geometri ɔparat̄ cōtitutes diversarum sp̄erū ad inuicem. dicens lineam rectā esse brevissimam linearū que est inter duo pūcta. et circulum esse equarem figure pologonit. ¶ Secūdo sic. deus et creatura ad inuicem ɔparant̄. et tamen in nullo vniuōe ɔueniunt. Etiā dī Gilbertus porr̄. q̄ aīal est animātūs planeta.

¶ In oppositum est doctrina p̄hi in textu. Et p̄ intellectu questiōis ponuntur duo discursus. quoq̄ maior p̄mi est.

¶ Comparatio est quedā ɔparabilis vniō.

¶ Minor Hec vniitas si sit p̄pria est realis et vniūca. Conclūo. Igit̄ si ɔpatio debeat esse vena et perfecta tūc ad eam requirūtur tria.

¶ Maior p̄z. q̄ ɔparatio est mutua habitudo comparabilis. sed hec est fīm aliquid in quo ɔparabilia vniūtur et ɔueniunt. ergo est mutua ɔparabilis vniō. Nam sūt nūllo ɔueniēt ad inuicem ɔparari nō possent. ¶ Minor p̄z. ex eo q̄ equiuocatio impedit ɔparatōem p̄prie dictas cum in ea dīrāxat inueniatur vniitas nominis aut vniitas fīm. et hinc est q̄ penes acutum stilus. chorda. vox. et vīnū non possunt ad inuicem ɔparari. cū illis nō ɔueniāt vniuōe acutū. vt latius patuit circa textum. Ad cōparatōem em̄ requiri vniitas realis. quare nō possunt ad inuicem ɔparari aliquo duo fīm genus. ita q̄ forma ɔparationis vniatē habeat genericam. cum illa nō sit realis vniitas. sed rōnis tm̄. et ideo aqua et aer nō possunt ad inuicem ɔparari. multum et paucū. duplū et dimidium. et sic de sūtib⁹. ¶ Conclusionē p̄z. Nam ad ɔparatiōē in trīfēcē tria requirūtur. sc̄z duo ɔparabilia que ɔparātur inter se et vna forma in qua ɔparam̄ fīm excessum et defecsum. vt cū dī canis est albior. equo. canis et equus sunt cōparabilia. albedo. q̄ue forma in qua fit ɔparatio. Aliud exē plū. vt iohānes est albior petro. Maior alien⁹ dī.

¶ ɔparatione abusiva aut impropria oīa enītia vniuersi sunt ad inuicem ɔparabilia. Minor Faciendo p̄prie dictas ɔparatōes rechārūtur tres dictē ɔditiones. Conclusio. Igit̄ ad p̄prie dictā ɔparatiōē necessariū est obseruare triplicem ɔditionem.

¶ Maior p̄z. nam omnia possunt comparari fīm maius et minus p̄fectum respectu p̄mi. sic sūt dīcī q̄ in omni genere primū est mensura aliorum. Etīā quinto ethicō dī q̄ omnia venialia ad humānā indigentiam ɔparātur. Est autē triplex ɔparatio. quedam em̄ est ɔparatio abusiva. et q̄n̄ forma in q̄ sit ɔparatio non ɔuenientiē ɔparabilis. vt cū dī deus est melior diabolo. Secūda est ɔparatio impropria. et est q̄n̄ ɔparabilia nec genere nec specie ɔueniunt. sed analogia. vt suba est magis ens q̄ quātūs

Septimus

aut aliquid accidit. Tercia est paratio proprie dicta et per se est et est quod parabilitas pervenit in una natura specifica. ut soles est alborum platonis. Dicitur propter ipsum in textu. Et est prima editio. quod forma in qua sit paratio vniuerso queat parabilitate. ratione cuius acutum in stilo et in chorda recta. non sunt ad invenientem parabilitatem. quod acutum non pervenit eis uniuerso. Secunda editio est. quod illa forma in qua sit paratio in parabilibus recipiat finis unius primi suscepitum. ut altero in cane et equo. et ideo multum et paucum in aere et aqua non sunt parabilis. Tercia est quod forma in qua sit comparatio sit eiusdem speciei specialissime. ratione cuius non sit paratio inter album et nigrum. penes hoc est magis vel minus coloratum quamvis bene inter duo alba. Aut assignat sic finis aliquos quod parabilis debet esse eiusdem speciei specialissime. et ideo finis illos hic non est paratio proprie dicta. hoc est alborum equorum cuius non sit imprimitissima sive abusiva. quod parabilis habent distinctorem specificam. non enim proprius hoc et equus ad invenientem parant. eo quod superficies est primus suscepitum in vero. Et istud etiam confirmat autoritate Alexandri dicentis. Logrum hoc est propria paratio non est hec fortissimum est leo lineum. et tunc fortitudine finis unius proximi suscepitum peruenient leoni et lincei. sicut altero. Quisdam tamen dicit quod illa parabilitas parant ad invenientem paratione proprie dicta. propter unitatem forme specificae ipsius parationis et propter unitatem subiecti. primi quod est subiectum quo et non quod. Et quis hoc et equus differat specie simpliciter non in ordine ad parationem. accidit enim homini et equo quod specie differant in genere parant. et sic altero eis non pervenit enim quod specie diverse sunt. sed in genere sunt mixta. Conclusio sequitur ex primis.

Ad obiecta in oppositum

Ad primus dicitur. quod geometer videtur large sive improprie equalitate et brenitatem et fere equo. ut inquit de Alter. Ad secundum propter solo ex maiore. Quod est notandum. quod tribus modis aliqd peresse potuisse ad alterum. Uno modo simpliciter equo. et in illo potuisse non peresse paratio. ut de physiis in textu. Alio modo et aliqd ad aliquid vniuerso. et in illo potest esse propria paratio. Tertio modo aliqd est potuisse analogice. et in illo est quodammodo paratio. quod non propria in genere em analogata habent ordinem ad unius secundum. Et videtur etiam in genere. et ideo cum deus et creatura habeant perfectiones finis analogiam. nam illa quod sunt perfectae in deo sunt imperfectae in creaturis. ideo possunt ad invenientem parari magis deus et creatura quam stilus et chorda instrumenti in aero. Et quodammodo celum et ista inferiora non habent unius subiectum primi. cum materia sit alterius naturae in celo et in inferioribus. habent tamen unius subiectum. primi quod est superficies. quod lumen est immediate in superficie celi. sicut etiam est in superficie aeris. et postea in aere sicut in subiecto remoto. et sic dicitur celum esse lucidius aere. Ad confirmationem dicitur. Et illa est paratio proprie dicta. Aut dicitur etiam duobus modis accipitur. Uno modo absolute rationem generis. et sic non sit paratio in eo. Alio modo intelligit esse in una suaz specie. et sic in eo potest esse paratio.

Incidunt dubia quorū

Primum. An omnes motus sive omni motui parabilis. Quod videtur quod sic. quodque pervenit in aliquo uno possunt insister se parari respectu illius. omnes autem motus in aliquo

Liber

vno pervenit. cum omnes fiant in tempore. ergo omnes motus sunt ad invenientem parabiles. Secundo sic. velox et tardus sunt passiones motus omni motui convenientes sed omnia inferiora quibus pervenit una passio ratione sui superioris. possunt in illa passione parari. ergo omnes motus in velocitate et tarditate sunt comparabiles. Confirmatur. quod velocitas et tarditas in motu pervenit ex proportione diversa mouentium et mobilius. omnis enim portio est alteri parabilis. ergo portio unius mouentis ad suum mobile est alteri portio parabilis. et per sequentes omnis motus est alteri parabilis in velocitate et tarditate. Tercio sic. phus est quartus physico de vacuo. quod omnis motus est omni motui parabilis.

Solo quod non. nam si omnes motus essent ad invenientem comparabiles. sequeretur per locum a toto in certitate. quod motus rectus et motus circularis essent ad se invenientem parabiles. Consequens est falsum. quoniam tunc in utroque equale spaciun transire in equali tempore. et persequens oportet lineam circularem et rectam esse eae. sed hoc est manifeste falsum. ergo etenim.

Ad obiecta in oppositum. ad primus dicitur est ad maiorem. quodque pervenit in aliquo uno vniuerso possunt ad invenientem parari. iam manifestum est quod non omnes motus vniuerso teneantur. sed analogice. Nam motus localis per plus mensuram temporis. et ex sequenti motus ad formam. et ideo in tempore non habet parationem perfectam. quod habent parationem imperfectam in certum duracionem pervenit. Ad secundum dicitur est. quod illae passiones in ipsis reperiuntur analogice. et ideo in ipsis non inveniuntur proprie comparatio. Ad confirmationem dicitur est. quod illae duae proportiones possunt duplum considerari. Uno modo finis et abstractus. non considerando mobilia et mouentia in quibus habent esse physica. et illo sunt parabiles. Alio modo consideratur per se etiam in physica quod habent in illis mobilibus et mouentibus. et sic non habent parationem nec vniuersationem. Ad tertium dicendum est. quod phus loquuntur ibi de comparatione improprie dicta.

Secundum dubium est.

An motus sursum et deorsum possint ad invenientem comparari. Et videtur quod non. quod motus rectus et motus circularis non possunt ad invenientem parari. ergo. Solo quod sic. quod editio comparationis pervenit eis.

Ad obiectum in oppositum dicitur est quod non est simile. quod motus sursum et deorsum sunt per spacium vniuersi speciei. sive enim non est de motu circulari et recto.

Tertium dubium est.

An multum et duplum dicuntur vniuerso in aere et aqua. hoc est an sint eiusdem rationes an non. Solo dicitur. Alterum. quod duobus modis definiri possunt. Uno modo logice finis et abstractus ab hoc et ab illo et a qualibet multo et duplo. et hoc modo erit eiusdem rationis definitio istorum. Alio modo possunt definiti physice finis esse quod habent in his que sunt multa et dupla. et hoc modo non sunt in aere et in aqua eiusdem rationis. Et tamen ponuntur eadem in definitionibus istorum multi scilicet et dupli. quod non habent propria nomina definitiva multum et duplum finis et variatur in singulari naturis. et sic de multis est quod haberet tantum et amplius. et duplum est quod est sicut duo ad unum. et tamen

Physicorum

¶ Me definitiones fin esse physicum accepte in diversis si
diuersa et equiuoco. Nam multum in aere est qd est trans
tum et non amplius. et dupli qd est sicut duo ad unum. ibi
tantum et plus qd ponitur in definitio multi non erit eius
dem rationis cum eo quod est multum aque et dupli aque.
sed potius tantum erit equiuoco et similiter plus et duo erit
equiuoco et unus que ponitur in definitio dupli. ¶ Autem
rem duplum sit equiuoco potest sic ostendi. qd fin diuersa
ratioes de multis. Nam aliquando aliquid dicitur
duplum alicui fin mensuram linealem. aliquando fin me
suram superficialem. et aliquando fin mensuram corporalem.
Etiam omnia quatuor dicuntur dupla omnibus duobus fin
multitudinem acceptam penes illas rationes discretivas
fin quas illa dicuntur quatuor et illa dupla. tamen singulis
non omnia quatuor sunt omnibus duobus dupla. qd quatu
or linee pedales hoc est quadrilateri viuis pedis non solum du
ples duobus lineis pedalibus sed quatuor quilibet est bipes
dalis. sed sunt eis equalares. Et eodem modo dicendum est
in qualitatibus qd altero pueri est equalis alteri viri fin in
tendem et tamen non est ei equalis fin extensionem.

Quartum dubium est.

¶ Utrum ad preparatorem proprie dictam requiratur unitas pro
ximi susceptivi fin qd eis inest natura preparatoria. ¶ Autem
videtur qd non. Nam equus et homo ad inuicem copa
rante penes album. tamen impossibile est qd album. et qd
et homini conuenient fin idem susceptivum proximum. cu
z non sit eadem superficies equi et hominis. ¶ Solutio
qd. ut patet per philosophum in textu. ¶ Aut ad obiectum
in oppositum dicendum est. quoniam non sit eadem super
ficies numero in homine et equo. utqz fin est eadem in spe

Quintum dubium est.

¶ An equalitas alterationum sumatur penes subiectum
alteratum aut penes qualitatem ad quam sit compara
tio. ¶ Solutio fin utrumqz quoniam requiritur qd equa
les partes subiecti alterentur. et qd ille partes in principio
illarum alterationum sint equaliter dispositae ad suscep
dam qualitatem ad quam est alteratio. Etiam requiritur
qd fin idem esse perfectum sive imperfectum acquirat in
utroqz alteratorum.

Sextum dubium est.

¶ Quomodo deteat cognoscet qd eadem qualitas sit au
diuersa que in pluribus reperitur. ¶ Solutio. illud detet
cognoscet ex essentiali definitione. sicut per definitionem cog
noscitur an dulce sit idem cum albo aut diuersum. albuz
autem videtur esse diuersum in ratione. hoc est definitio
ne quando comparatur ad alba. sicut cum dicitur. vox al
ba color albus. et sic discernitur qd forma sive dispositio al
tera est in quibusdam equinocis. que multum distante. aut
que non omnino idem sunt. sicut equiuoca que parvus dis
stant et non distante fin se. sed fin participatio em qua pri
cipiantur a subiectis. Documenta autem quibus ipsa cog
noscitur sunt considerationes tradite in septimo topico
rum de eodem et diuerso.

Septimus dubium est.

Arestotelis.

¶ An genus sit equiuocum. ¶ Aut videtur primo qd non
Nam illud est vnuocum quod predicatur uno nomine et
una ratione de suis inferioribus. genus autem est huiusmo
di. ut patet auctoritate omnium logitorum. ¶ Solutio
qd sic. ut patet per philosophum in textu dicentem in ges
tione latent multa. Et potest illa auctoritas duobus modis
exponi. Primo modo sic in genere latente multa. hoc est mul
te species. quarum quilibet habet propriam rationem. p
pter quod dicit Arestoteles primo de anima. qd ratio ani
malis fin vnuocaz aial est altera et altera. et hoc modo pro
positio est vera. Altero modo potest sic exponi. in genere latente
multa. id est propter similitudinem ad unitatem generis
logici latent multe equiuocationes. quia equiuocationes
sunt multa genera. qd quedam sunt multum distantes.
sicut patuit circa textus declarationem.

¶ Ad obiectum in oppositum dicendum est. qd est duplex
vnuocatio. Quedam est vnuocatio metaphysica supra
quoniam fundat vnuocatio logica et illa sumit ab unitate for
me que fin se est vna unitate principij formalis. et per ins
differentiam antequam in diversis speciebus aut induit
duis diversificatur. Alia est vnuocatio physica. que sumit
tur ab unitate forme in esse physico. Latus ratio est. quia
ad vnuocationem requiritur unitas nominis et rationis.
Et quia ratio dupliciter potest considerari. Uno modo qd da
tur de re in esse metaphysico. et alio modo in esse physico. et
ideo bene stat qd aliqua sint vnuocaz fin rationem logicas.
aut metaphysicas. que tamen non sunt vnuocaz vnuos
carione physica. cum non habeant eandem rationes phys
icas. Quia ratio physica includit materiam que non
est eisdem rationis in diversis speciebus. Aut quo patet. qd
genus fin esse physicum quod habet in diversis speciebus
non est vnuocum. sed magis equiuocum. sed in esse meta
physico ut accipitur in prioritate nature qua precedit sus
tas species et in esse logico dicit aliquid unum fin rem. ut
patet quarto topicorum. Aut dicendum est. qd est bene vnu
ocum vnuocatione rationis. sed non est vnuocum vnu
ocatione reali. qualis est solus speciei. ¶ Sed dices
species specialissima etiam dividitur in plura. ergo non est
vnuocum. ¶ Ad hoc dicendum est. qd duplex est divisione.
Quedam est materialis. et tali divisione dividitur spe
cies specialissima. Alia est divisione formalis. et tali non divi
ditur species specialissima. cum ergo species specialissima
dividatur divisione formalis. si manet unitas realis for
malis in specie specialissima. sicut unitas materialis aut
numericalis est in individuis. sed cuz genus dividatur for
maliter. sicut non habet in se aliquam unitatem realem. et ha
bit quod dicit Theomistius. qd genus est quidam conce
ptus sine ypostasi reali ex tenue similitudine singularium
collectus. physicus tamen considerat de passionibus gen
eris non fin qd huiusmodi. cum ei sic pertinent passiones int
entionales. de quibus physicus oino nihil considerare habet.

¶ Quoniam autem mouens mouet semper ali
quid et in aliquo et rite ad aliquid. Dico autem
in aliquo. quia in tempore rite autem ad aliquid
quia ad quantam aliquam longitudinem. semper
enim simul mouet et mouit. quare quantum aliquid
erit quod motum est et in quanto

Liber

Istud est tertium capitulum huius tractatus. In quo philosophus ponit alias regulas separationis. sex scz circa velocitatem et tarditatem in motibus. Et dividitur istud capitulum in duas partes. In quarum prima h facit de motu locali. In secunda idem facit in alijs motibus ibi. (Sic igitur in alteratione.) Et dividitur prima ps in duas particulas. In quarum prima ponit penes que motus locales comparantur. In secunda colliguntur regulas ibi. (Sic igitur a. mouens) Quantum ergo ad spmam particulam dicit philosophus qd in omni motu semper est aliquid mouens. et in aliquo. et vscz ad aliquid. Dicitur enim in aliquo tempore. quia in aliquo tempore mouet omne mouens. Et dicit vscz ad aliquid. qd in motu locali vscz ad altam longitudinem certam mouet omne mouens quod est corpus aut virtus in corpore. Omne enim tale mouens mouet motu recto. quia id quod circulariter mouet est intelligentia que non dividitur. et tale mouens semper mouetur. cum non moueat nisi motum. et h in infinitum. Omne ergo qd sic motum mouet est quantum aliquid et divisibile. et ita verumqz divisibile est sicut et mouens. et hec omnia in sexto huius sunt demonstrata. Et quo elici potest. qd si detecta fieri comparatio motuum localium qd ibi sint quatuor. scz mouens. mobile. spatum et tempus.

Sic igitur. a. quod est mouens. b. autem qd mouetur qualitateqz autem longitudine mota c in quantocqz est tempore in quo est d. in eqz/ li igitur tempore equalis potentia ei in quo est a. medietatem ipsius b. duplum ipsius c transibit. ipsum autem c in medietate ipsius d. sic enim erit analogia. Et si eadem potentia idez in hoc tempore tandem mouet et medietatem in medietate mouebit. et media virtus mediū mouebit in equali tempore equale. ut ipsius a potentie sit et medietas que est ipsum c. et ipsius b r sit medium. Similiter igitur se habent et fm analogiam virtus ad graue. quare equale et in equali tempore mouebit.

Ista est tercia particula istius partis. in qua ponit philosophus terminos generales huic doctrine competentes. que generalis est et non contraria ad aliquam speciem naturae mouentium et motorum. ex quibus elicuntur regule. vt patebit in processu. Dicit ergo philosophus qd. a. littera significat nobis mouens quantum. b. autem significat mobile quod mouetur. et est proportionatus ad suum mouens quod est a. a. quantitatem etiam fuerit longitude motu super quam est motus sit significatur per litteram c. et motus iste expletatur in quantocqz tempore aliquis voluerit quod significatur per litteram d. Et quibus elicuntur aliqua regule. quaruz prima est ista. Si aliqua virtus moueat aliquod mobile per aliquam longitudinem sive spaciū in aliquo tempore. tunc eadem virtus aut similis mouebit medietatem illius mobilis per duplex spaciū in eodem tempore. quia eadem est proporcio totius spaciū ad totam potentiam et mediū spaciū ad medianam potentiam. si ergo dividatur mobile tunc spaciū duplicatur propter victoriam mouentis super mo-

Septimus

bile. et sic mouebit in eodem tempore per duplex spaciū Secunda. si aliqua virtus moueat aliquod mobile per ali quod spaciū in aliquo tempore. tunc eadem aut equalis virtus mouebit medietatem mobilis per idem spaciū in medietate temporis. quia si dividatur mobile tunc mediatur tempus. Tertia regula est. si aliqua virtus mouens mouet aliquod mobile per aliquod spaciū in aliquo tempore. tunc media virtus mouebit medietates mobilis per idem spaciū in eodem tempore. quia in hoc seruantur analogia et proportio mouentiū ad mobilia. qd fin eandem proportionem fin quam se habet tota virtus mouens ad totum mobile fin eandem se habet pars virtutis mouentis ad partem sive medietatem mobilis. Et potest sic ostendit in litteris. vt dicatur qd medietas ipsius a. quod est mouens sit signata per litteraz. e. et medietas eius quod est b. quod mouetur sit notata per litteraz. z. fin em analogiam qua se habet totum ad totum. habet etiam se pars proportionabilis toti mouenti ad proportionabile partem eius quod mouetur. Causa huius est. qd omnis motus prouenit ex virtoria virtutis mouentis super mobile et cum illa virtus mouet oportet potentiam passiū eius quod mouetur sibi esse proportionabile et cum non sit infinita oportet qd sit in tempore. Si enim esset infinita tunc eius motus esset in nūc. quod est indivisibilis temporis. Et necessario surgunt tres proportiones sive regule. due ex divisione solius mobilis una cum additione longitudinis et non temporis. et alia est cum temporis divisione et sine temporis additione fin duo que cadunt in definitione velocioris. hoc enim eodem tempore per transit plus et in minori tempore procedit equale. Nam festum enim est qd una manens virtus mouens velociter mouet dimidium et integrum. Et super istas proportiones optima et pulcherrima fundantur theoreumata ingeniorum et scientia de ponderibus et in his que subalternantur fin aliquid geometrico. et fin aliquid physico. quia fin eandem analogiam virtus mouens regulariter se habet ad graue quodlibet regulariter motum. et ideo equaliter graue mouet eadem virtus in eodem aut equali tempore. et sic aportoces elicere sunt ex proportione totius ad totum.

Et si e ipsum z mouet in ipso d fin. et non necessarium est in equali tempore e duplum ipsius z mouere fin medietatem ipsius c. Si vero a b mouebit in ipso d quanta est ipsum c. medietas ipsius a. que est in quo est e. ipsius b non mouebit in tempore in quo est d. neqz in aliquo ipsius d ipsius c fin qd est analogum ad totum e. sicut est a ad z. omne enim si contingit non mouebit nihil. Si enim tota virtus totum mouit. medietas non mouebit neqz quantam neqz in quocqz. unus enim mouere nauem si quidem nauem trahentem decidit potentia in numeru et longitudinem quam omnes mouerunt.

Nec philosophus ponit duas regulas negativas. quas primas est. que tamē est quarta in ordine regulā. qd si concessum ab aliquo fuerit qd medietas virtutis mouentis que est e. mouet medietatem moti que est z. in eodem tempore per totum spaciū e. tunc non est necessarium qd eadem medietas mouentis que est e. moueat duplum

Physicorum.

motu quod duplum ad 3. et est eōtē ipsi. b. integrō in ēqua
li tempore ei quod est. d. fī medietatem spaci quod no
tatur per e. hoc est tantū dei scilicet virtus moueat ali
quod mobile per aliquod spaciū in aliquo tempore. tūc
non est necessarium q̄ equalis potentia moueat duplex mo
bile per medium spaciū in eodem tempore. ¶ Quinta
est. Si. a. mouens positum sit mouere. b. totum. in toto
tempore. d. per longitudinem. c. non tamē oportet q̄ me
diatas ipsius. a. mouentis moueat totum. b. in tempore
quod est. d. in aliam partem spaci que est. c. que pars p
portionem talēm habet ad totum spaciū. c. que aleam hā
bet proportionem. e. ad. a. hoc est medietas ad integrū
totum. potest eī contingere q̄ omnino nō mouebit ipm
et in nullum spaciū neq̄ in magnum neq̄ in paruum. q̄
si tota virtus moueat aliquam quantitatem totam po
test contingere q̄ medietas illius virtutis non mouebit
totum omnino neq̄ in toto tempore. neq̄ in parte tem
poris. neq̄ in aliquo malo tempore mouer fī aliquod
spaciū. quia contingit q̄ triginta homines moueāt na
vum. et tamen diuisio spaciū in triginta partes stat q̄ nul
lus illozum solus potest trahere nauim per aliquam par
tem spaciū. quia vnu solus nō potest mouere nauim. q̄
non est necessarium si tota virtus mouens potest in totū
mobile q̄ pars virtutis mouentis posset etiam super to
tum mobile.

¶ Propter hoc zenonis ratio non est vera q̄ so
nit muliū quelibet pars. nihil em̄ prohibet non
mouere aerem in nullo tempore tantū quātum
moueret cadens totus modius. Neq̄ itaq̄ tā
ta pars quantacūq̄ mouebit cum toto si sit p
se hoc non mouet. Neq̄ em̄ non est nisi poten
tia in toto.

¶ Nic phus ex predictis improbat opinionem quādā
zenonis. qui voluit q̄ si totus modius muliū percutiendo
aerem et mouendo facit tantum sonū q̄ quelibet pars p se
cadens facit sonū proportionabiliꝝ sue quantitatē. Hec
em̄ posito non est vera. quia posset tantū diminui graui
tas q̄ nō esset sufficiens et potens dividere aerem ad so
nandum. vt viderit manifeste in parvis corporibꝫ terre
stribꝫ. ut pura in atomis qui in aere cōtinentur. q̄ non hā
bent potentia diuidendi aerem. cōuenit em̄ parti aliquid
quando eī in toto. quod non cōuenit sibi quando accipi
tur vt diuisa a toto. sic virtus vnius partis est disponē
s ad alteram. et illa ad tertiam donec ex virtutibꝫ partialibꝫ
colligitur virtus totus. et tūc ultima pars est plene dis
positionem omniū partū pcedentū ultimam et hoc igno
ravit zen. sicut pars in cauatione lapidis. Et hoc est du
pliciter. sc̄ diuisum et pfectum. Diuisum quidez in guris
lapidem cauantibꝫ. q̄ vna illarum non cadit cum altera
nec remanet cum ipsa. et tamen non quelibet radit aliquid
de lapide. sed vna post aliam percutiendo disponit vt ali
quid de lapide separetur. et cum sufficienter lapis disposi
tus est. tūc venit vna que tollit hoc de lapide quod dispo
situm fuit ad separationem. Conuictum autē sicut in mo
dio muliū sonante. quia quodlibet granum muliū assert vir
tutem sonandi fī et coniugatur cum alio. et id quod vlti
mo additum est compleat mensurę sonantis quātutem.
et illud cum alijs pcedentibꝫ edicit potentiam ad actum
sonandi. Sed si accipiantur duo aut plura diuisum que
sunt ad inūcē pportionabilia fī pportionem vna que

Arestotelis

sunt mouentia et coniugantur diuisim mota in eadem p
portione. tunc verum est q̄ si duo mouent duo diuisim. q̄
mouentia coniuncta mouebūt mota coniunctū. ita q̄ verū
q̄ punctum mouet vtrūq̄ mobilium. Et hoc si sint in p
portione vna. q̄ si in diversis accipiant tūc nō est verum

¶ Si vero duo et vtrūq̄ horum aut vtrūq̄
mouet tantum in tanto et composite potentie
compositum ex grauibus equali mouebūt lon
gitudine: et in equali tpe analogū nāq̄

¶ Nic phus ponit sextam regulam. istam sc̄. si ergo du
orū. mouentū p̄ propoz̄abilibꝫ vtrūq̄ diuisim mouet
tantam quantitatem per tantum spaciū in tanto tēpo
re. tūc etiam ille potentie mouentes composite mouebūnt
illud quod compositum est ex quātis grauibus motis per
equalē longitudinē et in equali tpe. q̄ tūc sūlis est analo
gia partis ad partē. et totius ad totum

¶ Sic igit̄ in alteratione et in augmento aliqd q̄
dem em̄ est augens. aliquid aut et quod augē
tur. In quanto igit̄ tempore et quantum ali
ud quidem auget. aliud autem augetur. Et
alterans quidem et quod alteratur similiter ali
quid et quantum fī. maius et minus alterata
sunt et in quanto tempore: in duplo duplum. et
duplum in duplo. Medium autem in medio
tempore. aut in medio mediū. aut in equali du
plum. Si aut alterans aut augēs tantū in tan
to tempore auget aut alterat nō necesse est. et
medium in medio. et in medio medium. Sed
nihil si cōtingit augmentabit aut alterabit si
cūt et in grāi

¶ Ista est secunda pars huius capituli. in qua phus idem
facit in alijs motibꝫ dicens. q̄ eodem modo dicendum est
de alteratione et augmento. In omni em̄ augmentationē
est aliiquid quidem augens et aliiquid quod augetur. et in
aliquanto tempore. et fī aliquam determinatam quanti
tatem auget augens et augetur auctum. sicut dictū est de
motu locali. Similiter autē eī in alteratione. quia in om
ni alteratione oportet q̄ sit aliiquid alterans et aliiquid al
teratum. et ibi est quantitas intensiva fī. q̄ magis et mi
nus alterata et cognoscitur. et hec alteratio est in aliquo
tempore determinata. His igit̄ suppositis tam in aug
mentatione q̄ in alteratione sicut in loci mutatione potest
fieri proportio. que in loci mutatione habita ē. Nam si al
terans alterat alteratum tantum in tanto tempore. tunc
idem alterans alterabit medietatem alterati eiusdem in
duplo passionis in eodem tempore. Et si in eodem tēpo
re alterat totum in toto tempore. tunc in duplo illius tē
poris alterabit fī duplū intensiois qualitatis fī quā
alterat. et in medio illius temporis alterat totum fī me
diationē intensiois qualitatis. aut etiam alterat in me
dio tempore medium. hoc est fī medium passionis. aut
etiam in equali tempore alterabit tota virtus alterans
dimidit alteratum fī duplum passionis quam indu
cit per alterationem. Quocunq̄ em̄ modo ponatur vir
tus alterans augeri super alteratū in tanto tpe poneretur
crescere alterationis velocitas et tempus diminui et con
22b iii.

Octauus

verso si diminuatur necesse est velocitatem diminui et tenuis augeri. Sed si concessum fuerit ab aliquo quod alteras et augens que quanta sunt augmenta totum et alterant in talis tempore totum, non necesse est propter hoc quod medium alterans virtutis aut agentis totum alteratur in medio illius temporis augeat aut alteret. ita quod medium augmetum et intentionis sit inducere in medio temporis, sed forte nihil omnino de ipso augmentabit vel alterabit secundum aliquid tempus. sicut dictum est de graui circa proportiones mobilis localis ad mouens localiter. Sed hoc est verum et si duo augmenta aut alterantur in proportione una existentia augeat vel alteretur duo proportionabilia sibi secundum intentionem aliquam in tempore uno determinato. tunc illa duo coniunctum augmenta et alterantia augebitur aut alterabunt coniunctum proportionabiliter sibi respondentibus secundum tantum in equali tempore, et tunc de proportionibus motuum.

Vtrum regule de mouentium et mobilium comparatione a pho assignate sint vere.

¶ Est videtur primo quod non. Nam si aliquis posset portare duas libras per unum militare unam horam non oportet quod possit portare unam libram in eodem tempore per duo militaria. ergo non oportet quod si mouens moueat aliud quod mobile per aliquod tempus et per aliquod spacium et moueat medietatem mobilis per duplex spacium. et per consequens prima regula non est vera. ¶ Secundo arguitur contra secundam, quia si aliquis posset projicere lapidem per aliquod spacium in aliquo tempore non oportet ipsum projicere medietatem lapidis per eum spaciun in medietate temporis, quia quandoque stat et aliquis non posset projicere parvum lapidem, sed melius posset maiorem projicere. ergo. ¶ Tercio sic. si aliquod mouens moueat aliquod mobile non oportet medietatem ei mouere medietatem illius mobilis. ergo. Antecedens probatur. quod virtus unita est fortior scilicet dispersa. ergo non oportet quod totum mouens moueat totum mobile et pars eius moueat mobile. ¶ Quarto sic. intelligentia est indubitate, quae est mouens celum. ergo impossibile est et medietas eius moueat medietatem celum. ¶ In oppositum est doctrina philosophi in textu. ¶ Pro intellectu illius questionis more ponuntur duo discursus. Quorum maior primi est ista.

¶ Fundatur hec regule in proportione actiue virtutis mouentis et passiuem mobilis. ¶ Minor. Ad quarum unitatem requiritur quod mouens sit simpliciter et absolute habens virtutem actuam et mobile virtutem duxat passiuam. Conclusio. Igitur accipiendo motus naturales et animales in suo esse completo. tunc non saluat in his barum regularum proportionem.

¶ Maior pater per ipsum in textu. comparante semper virtutem mouentem ad mobile. Et est hec comparatio analogica sive impropria. et non propria sive uniuersa. et ideo non oportet quod virtus actiua mouentis conueniat genere aut specie cum virtute mobilis. sed sufficit habitudo actus et potentie que plus differunt per genus. et ideo non con-

Liber

venit eis comparatio proprie dicta. sed proportio sive analogia ut dicatur phus in textu. ¶ Minor pater. nam si accipiuntur mouens et mobile secundum virtutibus actiuis et passiuis permiscuntur. ita scilicet in mouente non solum sit virtus actiua. sed etiam passiva. Et similiter in mobile. ppter confusionem virtutum talium non potest servari debita proportio mouentis ad mobile. et ideo hec regule non habent veritatem in motu violento animali et naturali. quando mouentia et mobilia in talibus motibus sic se habent et virtuti actiua permiscetur virtus passiva. et contra. In motu enim naturali mouens plus dominatur mobile infinitus in principio. et in motu animali plus in medio. et in motu violento plus in principio. ¶ Conclusio patris ex predictis. Et habent se comparatio et proportio sicut superius et inferius. Omnis enim comparatio est proportio non autem econuersio. Nam ad comparationem triplex requiriunt unitas. scilicet unitas speciei specialissime. subiecti. et suis cepti proximi. Ad proportionem enim que alio nomine appellatur analogia sufficit unitas analogie. Maior alterius discursus

¶ Velocitas motus causatur ex victoria mouentis supra id quod mouetur minor. Ut locutus enim est quod plus pertransit in equalitate pote. et equevelocius quod in equali tempore pertransit equale. Conclusio. Igitur regule de mouentium et mobilium comparatione a pho assignatae sint vere.

¶ Maior patris. quia quanto mouens plus vicerit mobilis resistentiam. tanto minus motus retardatur et fit velocior. ut patris per ipsum quartum physicos in vacuo. ¶ Minor patris sexto humus. ¶ Conclusio sequitur ex premissis.

Ad obiecta in oppositum

¶ Ad primum dictum est quod interemptorem sequentie. quod ibi non sit diuisio rotius mobilis ad omnia illa que talem respetuam comparatorem. cum in tali motu sit resistentia. cum ibi non sit solum due librae. sed etiam corpus animalis quod est de legrave. Et ideo ut iste regule efficaciam habeat tres dictiones requiruntur. Quaz prima est. et sub virtute motuorum prehendatur omne illud quod actiue potest occurere ad motum sicut sunt ratices et dentes medijs. et etiam quod non fiat fatigatio in mouente sic et teneat eandem disponem ad mouendum. et per mobile intelligit omne illud quod quoque modo potest occurere ad motum. Secunda dictio est. quod iste conditio duxat valentem secundum rationem mouentium et mobilium. quod si fiat descensus ad certa mobilia et mouentia tunc non habent veritatem. ¶ Tertia est. quod iste regule intelligitur de motu agentium naturalium. quod agentia voluntaria non agunt secundum ultimum posse. sicut agentia naturalia. ¶ Ad secundum dictum est quod ibi non remaneat eadem virtus totalis respectu illius motus. quod priuilegium non potest causare tantum in petu in aere cum parvo lapide sicut cum magno sibi proporcione ergo non remaneat ibi rotum illud quod facit ad velocitatem motus. ¶ Ad tertium dictum est. quod quemadmodum dispergitur virtus mouens et debilitatur. ita etiam similiter debilitatur mobilis resistentia quod dividitur sicut virtus mouens. ¶ Ad quartum dictum est. quod per hoc soli loquitur de mouentibus naturalibus agentibus secundum suum totum posse

Physitorum.

Incidunt dubia quoz

primum est. Quot sunt species mouentium. Solutio
tres. Quedam enim sunt que mouet que nec sunt corpora
nec virtutes corporales sive virtutes in corpore sicut di
xerunt peripatetici. et sunt illi motores indivisibilis qd non
multiplicantur qd sitate corporis multiplicata. nec dimi
nuunt qd sitate diminuta per se vel per accidens sicut in
telligentie mouent celestia. et corpus humanum quod mo
uerit ab intellectu. qdam autem sunt mouentia qd non sunt
corpora sed tamen sunt virtutes corporales. hoc est que cres
cent et decrescent multiplicata materia sua propria et di
minuta. sicut est grauitas levitas et huiusmodi. Alia mouen
tia sunt corpora que tantum mouet per virtutes corporales in
eis existentes. sicut talentum plumbi mouet brachium librum per
grauitatem qd est in eo. Tertium mouentibz enim primo modo
dictis non est ad proportionem sed in fine octauo huius de eis
venit dicitur qd de mouentibus secundo et tertio modis dicendum
est in comparatione ad sua mobilia qm que sic mouent
dundi possunt sicut et ipsa que mouentur ab ipsis. et ideo
comparationes que hic facte sunt non habent locum in moto
ribus celorum.

Secundum dubium est.

An proportionem velocitatis in motibus sumat penes proportionem
potentiarum motuarum aut penes resistentiam mobilis.
Et videt qd proportionem velocitatis sumat penes proportionem
potentiarum motuarum. Nam proportionem effectum sum
mitur penes suarum causarum proportionem potentiarum enim mo
tua est causa velocitatis motus. igitur ex proportione vir
tutum mouentium sumitur proportionem in motibus. Secun
do arguit qd sumitur penes mobilis resistentiam. Nam
dicuntur in quarto huiusmodi qd talis sit proportionem velocitatis
in motibus qualis est proportionem mediad mediu. a medio
autem sumitur resistentia in motu. ergo ex proportione
resistentiarum attenditur proportionem velocitatis in motibus.

Solutio qd duobz mobibus accipitur proportionem uno mo
do communiter et sic est duorum comparationum in aliquo habi
tudo Alio modo accipitur propriez et sic est duarum quantitatuum
eisdem generis penes equale et inequale habitudo. Et
hec dividitur in proportionem rationalem et irrationalē.
Rationalis que est inter quantitates commensurabiles. Et
irrationalis que est inter quantitates non commensurabiles.
Dicuntur enim quantitates commensurabiles due quantita
tes inter se habentes una mensuram comunem qua quelibet
mensurari potest. sicut duodenarius et nouem habent
ternarius. Et incomensurabiles dicuntur que non habent
aliquam mensuram comunem qua possunt ad unicum con
mensurari ut diameter et costa quadrati. Qd sic dicen
dum est ad questionem qd proportionem velocitatis in motu
non sumitur penes proportionem potentiarum motuarum
absolute. Nec penes resistentiam potentiarum. Nec penes pro
portionem excessuum potentiarum attenditur proportionem ve
locitatis in motibus sed attenditur penes proportionem
excessus mouentis supra mobile. Primum patet scilicet qd pro
portionem velocitatis in motu non sumitur penes proportionem
potentiarum motuarum absolute. Nam si accipiat vir
tus mouens que potest mouere octo libras et alia que po
test mouere quatuor. et prima applicetur ad septem et alia
ad quatuor. tunc illi motus non se habebunt in proportione

Arestotelis

ne dupla in velocitate et tamen potentiem motus se habet
in proportione dupla. igitur penes proportionem illarum
virtutum absolute non sumitur proportionem velocitatum ipsius
motus. Secundum patet scilicet qd proportionem velocitatum in moti
bus non attenditur solum penes resistentiam potentiarum. qd
si accipiuntur octo librae ad virtutem que potest in octo et
quatuor ad illam que potest in quatuor. tunc ille resisten
tia se habebunt in proportione dupla et tamen illi mot
um velocitatem non se habebunt in proportione dupla
imo magis erit equalis velocitatis. igitur penes propor
tionem illarum potentiarum cum non attenditur proportionem
velocitatis in motibus. Tertiū p3 scilicet qd penes proportionem
excessuum potentiarum non attendit proportionem velocitatis in moti
bus. quia si virtus potest mouere octo applicetur ad sex
tunc illi duo excessus potentiarum motuarum se habent in
proportione dupla et tamen velocitas motuum non erit in
proportione dupla. sed virtus ibi est excessus in uno velo
citas mouebit qd illa qd excedit in duobus. igitur relin
quitur quartum. Quius ratio est qd quanto proportionem vir
tutis motus supra resistentiam mobilis est maior. tanto
mouens velocius mouet et fortius. et quanto est minor
excessus virtutis mouentis supra mobile tanto tardius
mouerit. igitur cum illam proportionem excessuum virtutum ad
resistentiam sumitur proportionem velocitatum in motibus. Ec
hoc dñeaxat intelligit in motibus naturalibus qui sunt
ab agente naturali per voluntatem quia in talibus quād qd
sit motus velocior aut tardior manente eodem excessu vir
tutis mouentis supra mobilis resistentiam. Ad obiec
tum in oppositū. Ad primum dñe est. qd proportionem effectum
sumit cum proportionem suarum causarum totalium et uniuocaz
qd virtus mouens non est totalis causa respectu velocitatis
motus maior aut minor. sed requirit causa materialis
coincidentia ad illum effectum que diversimode
se potest habere ad causam efficientem. licet sit totalis
causa efficiens. ut dictum est supra. Ad secundum dicē
dum est qd phus quarto huiusmodi non intelligit qd illa pro
portionem motuum sumatur ex parte medium absolute. sed ex
parte medium supposita proportionem excessus mouen
tiū supra mobilia.

Finitur septimus physicorum

Incipit octauus physicorum Aresto.

Trus autem fa
ctus sit aliquando motus. cuius
non esset prius. et corrupitite
rum. sic qd moueri nihil sit. aut
negat factus est. neq; corruptitur
sed erat semper et erit. et erit hoc immortale. et si
ne quiete existit in his que sunt. ut vita quedam
ens natura oībus subsistentibus.

Iste est octauus et ultimus liber physicoꝝ in quo phis
determinantur p̄mo motu et p̄mo motore. Et dividitur in
quatuor tractatus. In quoꝝ p̄mo determinatur qd motus non est
naturaliter incepit et numerus definiet. In secundo tractatu